

UTJECAJ PUNKA KAO KONTRAKULTURE U REPUBLICI HRVATSKOJ OD 1990. DO 2017. GODINE

Časar, Damir

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:393932>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-12-09**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU

DIPLOMSKI RAD

I

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU

DIPLOMSKI RAD

UTJECAJ *PUNKA* KAO KONTRAKULTURE U REPUBLICI
HRVATSKOJ OD 1990. DO 2017. GODINE

Damir Časar, Osijek listopad 2018.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU

TEMA: Utjecaj *punka* kao kontrakulture u Republici Hrvatskoj od 1990. do 2017. godine

PRISTUPNIK: Damir Časar

Sažetak

Punk, kao pokret, osobni izričaj, glazbeni i modni stil u Hrvatskoj svoje utemeljenje nalazi u pozamašnoj glazbenoj, to jest, umjetničkoj sceni. Ivica Čuljak, „Mikrofonija“, „KUD idijoti“ samo su neki od važnijih ikona ove subkulture opisane u brojnim časopisima, člancima i fanzinima. Jak osjećaj bunta i povezanosti velikog broja obožavatelja s *punkom* omogućili su stvaranje velikih manifestacija poput festivala Monteparadiso i S.A.W.A. Snažni tekstovi i energična glazba svjedoče o utjecajnoj moći ove kontrakulture koja oko sebe stvara zaseban svijet vrijedan pominje analize.

Ključne riječi: *punk*, kontrakultura, subkultura, bunt, festival

Osijek, listopad 2018.

Mentor:

Predsjednik Odbora za završne i
diplomske ispite

Izv. prof. dr. sc. Lucija Ljubić

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU		
DIPLOMSKI RAD		
Znanstveno područje: humanističke znanosti		
Znanstveno polje: znanost o umjetnosti		
Znanstvena grana: antropologija		
Prilog:		Izrađeno:
		Primljeno:
Mj:	Broj priloga:	Mentor: Izv. prof. dr. sc. Lucija Ljubić
Pristupnik: Damir Časar		

Abstract

As a movement, personal statement, music genre and fashion style, *punk* in Croatia is based on an abundant musical, that is to say, artistic scene. Ivica Čuljak, „Mikrofonija“, „KUD idijoti“ are just a few of the more important icons of this subculture, which was described in numerous magazines, articles and fanzines. A strong sense of rebellion and a firm connection of fans to *punk* have enabled the emergence of manifestations, such as the Monteparadiso and S.A.W.A. festivals. Powerful lyrics and energetic music bear witness to the influential prowess of this counter – culture, which presents a world in itself, worthy of closer analysis.

Keywords: punk, contra - culture, subculture, rebellion, festival

Sadržaj

1. UVOD	0
2. POJAVA <i>PUNKA</i>	2
2.1. Novi val – politički korektan naziv za <i>punk</i>	3
2.2. Novi val u Jugoslaviji	3
3. IMIDŽ PANKERA.....	5
4. IVICA ČULJAK (KILLER, KEČER II., SATAN PANONSKI).....	6
4.1. Izdanje Ivica Čuljka	9
5. „KRVAVA NOĆ VJEŠTICA U SAMOBORU“ ILI „NOĆ KAD JE <i>PUNK</i> DOBIO PO BUBREZIMA	11
6. UTJECAJ <i>PUNKA</i>	16
7. FANZINI	17
7.1. <i>Punk</i> kao lirički bunt.....	19
7.2. Ostavština KUD Idijota	22
7.3. Mikrofonija – „Svoga tijela gospodar“	24
7.4. Pasi.....	28
8. OKUPLJALIŠTA	31
8.1. Festival Monteparadiso.....	32
8.1.1. Popis sastava od 1993. do 2017. godine.....	32
8.2. Ostali festivali	36
9. ZAKLJUČAK.....	37
10. LITERATURA	38

1. UVOD

Punk možemo definirati kao pokret mladih koji je nastao krajem 1970. godine, odnosno kao subkultura koja pronalazi inspiraciju u *punk* rocku dok subkulturu možemo definirati kao sustav vrijednosti i ponašanja jedne grupe ljudi koja se razlikuje od kulture zajednice kojoj pripadaju. Vrlo je važno napomenuti da u nastajanju subkulturnih grupa veliku ulogu ima glazba. Članovi takvih grupa se razlikuju, kako po ciljevima i stavovima, tako i po izgledu, interesima i vanjskim obilježjima. Tako u tu skupinu možemo svrstati rokere, metalce i one najvažnije u ovom radu, a to su pankeri. Spominje se sama identifikacija i poistovjećivanje s *punk* ikonografijom, ideologijom i samo idoliziranje pojedinca. Na samoj razini Republike Hrvatske, istraživanja oko navedenog ne postoje, stoga će se rad u većem dijelu bazirati na analizi raznih video intervjua, video priloga te novinskih članaka i fanzina. Literatura korištena prilikom pisanja ovog rada nije iscrpna, ali je informativna budući da je od strane autora koji su pratili i još uvijek aktivno prate *punk* scenu ovih prostora.

Cilj rada je naglasiti određene bendove i pojedince koji su svojim djelima utjecali ne samo na *punk* poklonike hrvatske i susjednih zemalja, već i na čitavu javnost. Svojim izravnim, necenzuriranim djelima, primjera kojih će biti u ovom tekstu, intenzivno su djelovali na svijest i savjest javnosti pobuđujući različite reakcije.

Ovaj rad izdvaja i razmatra povijesne trenutke koji su vrlo važni za *punk*, različit niz događaja koji su prethodili njegovu nastanku, također se spominje niz okupljališta te raznih sastava. Naglasak rada možemo staviti na neke najznačajnije aktere ove scene. Gdje možemo vidjeti na koji način oni pristupaju *punku* kao pokretu i kakav su trag i utjecaj oni ostavili na hrvatski *punk* pokret.

Za rad bi se moglo reći da je koncipiran u svega nekoliko cjelina. U uvodu je ukratko definiran *punk* kao subkultura. Zatim su obuhvaćeni povijesni pokreti, najznačajniji predstavnici *punka*, utjecaj *punka* i mnoge druge teme. Posebno se izdvaja poglavlje o jednom od važnijih i najosebujnijih predstavnika *punka*, Ivici Čuljku. Treća cjelina donosi sve općenito o *punku*, niz raznih okupljališta festivala, sastava i slično. Nakon svega, u konačnici dan je i zaključak o *punku* kao kontrakulturi u Republici Hrvatskoj.

2. POJAVA PUNKA

Punk kao pojava i kultura službeno nastaje u Velikoj Britaniji 70-tih godina 20. stoljeća. Postupno se šireći po Europskom kontinentu te će kasnije zahvatiti cijeli svijet kao pokret, modni stil i u konačnici kao način života. U Hrvatskoj, točnije u bivšoj SFRJ datum 22. ožujka 1978. se uzima kao neslužbenim datumom rođenja *punka*. Tog „kobnog“ 22. ožujka 1978. u riječkom klubu *Circolo* nastupili su po prvi puta „Parafi“, a uz njih još nekoliko *punk* bendova. *Punk* se svrstava u supkulture, točnije u kontrakulturu. „Kontrakultura je termin koji se odnosi na mješavinu alternativnih kultura mladih koja se razvila od šezdesetih godina naovamo. U uporabi je ravnopravno i termin subkulutra“ (Gall 2011, 174). *Punk* možemo okarakterizirati kao reakciju na situaciju nastalu u pojedinom društvu ili kolektivu, sam po sebi se razlikuje od kontinenta do kontinenta, iako je kolijevka *punka* V. Britanija jedni od najznačajnijih predstavnika djeluju na području američkog kontinenta. „*Punk* je bio podjednako reakcija na okoštale mehanizme diskografske industrije, pompoznost i glomaznost progresivnog rocka¹, heavy metal² stadionske atrakcije, pop konfekciju te socijalna previranja – posebice u 'thatcherockskoj' Velikoj Britaniji. Ili, kako je to napisao jedan američki kritičar, '*punk* je nastojao rocku vratiti sve ono što je izgubio postavši mega uspješnim masovnim fenomenom'.“ (Gall, 2011, 241). Pripadnici *punk* bendova često nisu glazbeno školovani te kao takvi pozornost privlače više sa svojim scenskim nastupima, provokacijama šokirajući javnost iskazujući svoje nezadovoljstvo okolinom. Zvuk je jednostavan, a skladbe su kratke te rijetko traju duže od dvije do tri minute. Kako i navodi sam Gall: „Agresivan scenski nastup (koji je često bio nadomjestak za instrumentalne sposobnosti), brisanje granice između publike i izvođača, politizirani, kontroverzni, provokativni i socijalni tekstovi iskazani leksikom koji nije mogao proći na pop sceni zajamčili su *punku* (zapanjujuće velik) odaziv kod adolescentske britanske publike koja ga je – za razliku od Sjedinjenih Država – prihvatila gotovo kao legitimni generacijski iskaz“ (Gall 2011, 242). Na području Republike Hrvatske, a i prije u tadašnjoj SFRJ *punk* je također prisutan, doduše u nekom drugom obliku, ali prisutan. Proći će duži niz godina da se *punk* prihvati kao ime i kao kontra kultura, a prikladno ime će naći u nazivu „Novi val“ zbog kojeg će doći do čestih zabluda između dva različita glazbena pravca u SFRJ.

¹ Neprecizan termin kojim su obuhvaćeni raznoliki stilovi rocka s kraja šezdesetih i početka sedamdesetih.

² Heavy metal je proizvod mutacije bučnog i agresivnog odsječka *blues-rocka* i psihodeličnog *rocka* na isteku šezdesetih.

2.1. Novi val – politički korektan naziv za *punk*

Godine 1976., naziv *New Wave* odnosno *Novi val*³ prvi je upotrijebio Malcom McLaren menadžer *punk* sastava „Sex Pistols“⁴, kao alternativni naziv za *punk*. U isto vrijeme u SAD-u tražio se marketinški naziv za sastave i solo izvođače poput „The Ramones“⁵, „Talking Heads“, Patti Smith, „Television“ i ostale popularne alternativne sastave i izvođače tog vremena. Kako bi se distancirali od naziva „*punk*“ i kako bi naglasili novinu zvuka tih sastava prisvaja se naziv *Novi val*. Uskoro se sve više naziv upotrebljava na radiju iako ne dolazi do nijekanja da *Novi val* dijeli iste principe i ideale *punk* subkulture. Kasnije, u 80-ima, *Novi val* se asocira sa zvukom pop sastava koji stavljaju naglasak na sintesajzere te postaje novim žanrom glazbe. Iz *Novog vala* se kasnije razvijanjem glazbe izdvajaju i njegove podvrste kao što su *cold wave*, *post-punk*⁶, *gothic rock* i pripajaju se sastavima poput „Joy Division“⁷, „Nick Cave And the Bad Seeds“, „Gang of Four“ i tako dalje. Također, početkom 80-ih *Novi val* dobiva veliku popularnost zahvaljujući MTV-u⁸ koji emitira glazbene spotove sastava navedenog žanra. Sredinom 80-ih pokret *Novog vala* se počinje lagano gubiti pojavom novih glazbenih sastava i njihovih „novih zvukova“.

2.2. Novi val u Jugoslaviji

Godine 1977., *Novi val* dolazi i u Jugoslaviju i također ostavlja utjecaj na tadašnjoj subkulturi. Najveći utjecaj dobiva od *Novoga vala* iz Velike Britanije i SAD-a i stavlja velike poveznice na *punk rock*⁹, *ska*¹⁰, *reggae*¹¹, *two tone*¹² i *power pop*¹³. Tijekom kasnih 70-ih sastavi u Jugoslaviji se sve više prozivaju sastavima *Novoga vala* i *punka*, u tom razdoblju *punk* se još uvijek miješao s novim valom i većina ljudi nisu znali razliku ta dva žanra. Do sredine 80-ih većina sastava se raspada ili uzima nove utjecaje i time naziv "Novi val" lagano počinje nestajati iz upotrebe. Iako je glavni razlog gašenja *Novoga vala* u Jugoslaviji bio

³ Novi val – ili New wave – u širem je smislu koncem 1997. imenovao žanrovski i stilski heterogene izvođače ponikle na istoj *underground* britanskoj sceni nakon prvog pankerskog udara.

⁴ Jedan od najznačajnijih predstavnika *punk* pokreta u V. Britaniji.

⁵ Jedan od najznačajnijih predstavnika *punk* pokreta u SAD.

⁶ Kao operativni termin britanske rock kritike *post punk* je oko 1982. mahom zamijenio do tada korišten pojam *New Wave* iako je, u užem smislu, ostao sinonim za mračnije i kompleksnije novovalne pojave u rasponu od „Gang Of Four“, „Joy Divisiona“ i „Siouxsie And The Banshees“ do „The Cure“.

⁷ Najznačajniji predstavnik *post punka*.

⁸ Televizijska kuća koja je popularizirala video spotove.

⁹ Glazbeni pravac u *punku*.

¹⁰ Prateća *reggae* glazbe na Jamajci.

¹¹ *Reggae* je glazbeni žanr nastao na Jamajci.

¹² Podžanr *ska* glazbe nastao u V. Britaniji.

¹³ Alternativni pandan *pop rocku*.

raspad većine sastava koji su vodili tu određenu subkulturu , postojali su i drugi razlozi gašenja Novoga vala kao što su: ekonomska kriza u Jugoslaviji u prvoj polovici 80-ih i prodor novih grana novoga vala poput *synth pop-a*¹⁴, *post-punka*¹⁵, *gothic rocka*¹⁶, koji također stječu veliku popularnost u Jugoslaviji kao i u ostatku svijeta. Razdoblje novoga vala u Jugoslaviji se još uvijek smatra „zlatnim razdobljem“ rock i pop glazbe na balkanskim prostorima.

¹⁴ Pop glazba u kojoj je naglašen elektronski zvuk.

¹⁵ Slično kao *New Wave* samo sklonije konvencijama popa i ulaska u *mainstream*.

¹⁶*Goth(ic) rock* kao derivat *alter/post punka* nastaje na zasadama „Bauhausa“ i „Joy Divisiona“.

3. IMIDŽ PANKERA

Pankere je djelomično lako prepoznati barem što se vizualnog identiteta tiče kod mlađih pripadnika navedene skupine. Pubertet, kriza identiteta i traženje sebe od velikog su značaja za „uniformiranost“ pripadnika pojedine subkulture. Stariji pojedinci s godinama odbacuju svoje „uniforme“ te se oblače sukladno s godinama i poslom koji obavljaju. Nerijetko su stariji pripadnici zaposleni te obavljaju poslove kojima ne priliči pankerski imidž, na primjer, profesori u školi i/ili na fakultetu (Milan Mile Kekin, pjevač u grupi Hladno pivo), novinari (Tin Koca Kovačić, pjevač u grupi Debeli Precjednik), poštar (Igor Dmitrić, pjevač grupe Gužva u 16ercu). Sam imidž *punkera* je šokirao od začetka kulture te se transformirao s godinama zbog raznih varijacija u samoj kontraklutri. Dok svjetsku scenu zahvaćaju *chaos punkeri* po uzoru na svjetske bendove koji govore o promjenama u društvu prakticirajući kaos, kod *scumpunkera* koji svoju borbu vode minimalizmom i nihilizmom u RH to nije slučaj. Najčešći oblici pankerskog izričaja jesu oni osobni po *Do It Yourself*. načelima te tako postaju individualni hodajući buntovnici koji svoj bunt šire tako što šokiraju pučanstvo svojim izgledom.

Imidž postaje neobičan i šokira na svim koracima. Neobične i šarene frizure u duginim bojama preuzimaju od američkih Indijanaca, Iroquois i Cherokee, od čega i nazivi proizlazećih frizura, *irokeza* i *čirokana*. Samo značenje *irokeze* je simbol slobode. Eksperimentiranjem s nakitom je doticalo možda i neke bizarne točke poput psećih ogrlica, zihERICA zabodenih u nos ili uho, odjeće iz sex shopova, kožne i *bondage* hlače, majice s anti-političkim parolama i druga vanjska obilježja koja ih razlikuju od ostatka ljudi. Najveći šok za javnost je bilo nošenje svastike u poslije ratnoj Engleskoj što se uzima za veliko zlo. Svastika se koristila najviše kao sredstvo šokiranja ali nije imala nikakvo političko značenje niti je nacizam sastavni dio *punk* kulture. *Punk* je od samog začetka bio antirasistički pokret, te se borio protiv diskriminacije i nacizma. Politika je bila veliki trn u oku mladih *punkera* te se oni okreću anarhizmu odbijajući bilo kakvo nametanje političkih i drugih stajališta. Iako je generalna populacija po utjecajem nacionalizma od ranih devedesetih pa sve do sada, u hrvatskom *punk*u svastika nije imala mjesta, desničari koji se priklone *punk* kulturi postaju *skinheadsi*¹⁷ te kao takvi postaju jedni od najvećih *punk* protivnika. Ono što će zahvatiti mlade *punkere* u RH, pogotovo na području Slavonije jest idolatrija, a kao najveći i najbolji primjer možemo navesti Satana Panonskog koji će postati mitski stup kontrakulture.

¹⁷Radnička subkultura nastala u Velikoj Britaniji u drugoj polovici 20. stoljeća.

4. IVICA ČULJAK (KILLER, KEČER II., SATAN PANONSKI)

Vrlo je važno istaknuti jednog od najutjecajnijih i najistaknutijih predstavnika *punk* pokreta u Hrvata, Ivica Čuljak. Predstavnik koji je poznat i po pseudonimima kao što su Killer, Kečer II te Satan Panonski o kojem sam već imao priliku pisati za portal *mixeta.net*.

„Dobar dan. Ja sam Ivica Čuljak, Kečer II. Po narodnosti panker, po zanimanju prijatelj“, jedna je od najpoznatijih rečenica u hrvatskoj *punk* povijesti, a izrekao ju je Satan Panonski koji je ostavio neizbrisiv trag i utjecaj na hrvatski *punk* pokret.

Ivica Čuljak, poznatiji kao Satan Panonski (Kečer II.), rođen je 4. lipnja 1960. godine u selu Cerić pored Vinkovaca. U djetinjstvu se nije znatno razlikovao od ostalih razigranih dječaka, štoviše bio je uzoran učenik. Gimnaziju je pohađao u Vinkovcima gdje se ističe svojim književnim sposobnostima, što pjesmama (poezija i proza), što raznim kratkim pričama (iskazivao se i u svojim nadrealističkim crtežima). Po završetku prvog razreda gimnazije kod njega je došlo do radikalne promjene pod utjecajem najsurovijih elemenata *punk* pokreta. Na vinkovačkoj sceni se pojavio 1977. godine pod imenom Kečer II. Ivica je govorio kako je 1978. godine u Njemačkoj primio “*punk* pričest” i tako postao jedan od vodećih čudaka alternativne scene. Za vrijeme boravka u Njemačkoj počinje bježati iz škole, pušiti te konzumirati alkohol sve dok mu otac nije pobjesnio te ispisao ga iz škole i fizički kaznio jakim pljuskom, koju on naziva “odupiranje autoritetu”.

Godine 1980. postaje pjevač alternativne grupe Pogreb X koju je predvodio Vladimir Soldo. Čuljak počinje pisati nove tekstove, a tada nastaje i pjesma *Trpi k**vo*, koja je kasnije bila u redovnom repertoaru Satana Panonskog. U to vrijeme, Čuljak je iza sebe već imao sukobe sa zakonom, tri mjeseca je proveo u kazneno-popravnim domu Lipovica zbog izbjegavanja vojne obveze, a 1977. godine je bio u vinkovačkoj umobolnici.

„Nadimak je navodno dobio jednom prilikom dok se šetao i „kreveljio“ Vinkovcima, starija gospođa doviknula mu je: „Kad ćeš se smiriti ti vraže slavonski?!“, njemu se to svidjelo i nadjenao si je nadimak Satan Panonski“(Mixeta, 2014). Često se vlakom znao uputiti u Vinkovce koji su u to vrijeme bili jedno od glavnih željezničkih čvorišta u bivšoj republici. Legenda kaže da bi često kosu prao u zahodskoj školjci te ju potom sušio tako da bi glavu gurnuo kroz prozor jurećeg vlaka. Jedne večeri, 29. studenog, 1981. u vinkovačkom hotelu nastup je imala Meri Cetinić, a Satan se pojavio u svojoj „uniformi“ koju je sam izradio. Često osuđivan od strane vinkovačkih nasilnika znao je ući u fizičke obračune, ali tog kobnog

29. studenog 1981. navodno braneći svog brata, iz kaputa je izvukao nož i usmratio napadača višestrukim ubodima. Također je izveden zaključak da je do ubojstva došlo iz samoobrane, no na sudu je ta obrana odbačena zbog manjka dokaza, te je osuđen na 12 godina zatvora. Predviđena lokacija izvršavanja kazne bila je Goli otok. U drugu ruku, sreća u nesreći jest da mu je otac bio ugledni upravnik vinkovačkog Doma zdravlja. Kako je to bivalo u prošlom sistemu, a biva i sadašnjem, povezanost i ključna poznanstva omogućuju zaobilaznje pravila. Čuljak je tako smješten u neuropsihijatrijsku bolnicu u Popovači u kojoj je trebao odslužiti kaznu.

U Popovači se bavio slikanjem i pisanjem poezije te je povremeno održavao nastupe s grupom „Pogreb X“ koju je u to vrijeme vodio Vladimir „Adolf“ Soldo. Nastupe koje je održao pred publikom počeo bi recitiranjem poezije te bi izvodio performanse u kojima se često samozapaljivao, rezao ili rezbario, razbijao bi staklene boce o glavu. Još za ono vrijeme, a i danas ga se uspoređuje s G.G. Allinom, poznatim američkim *punk* pjevačem i tekstopiscem sličnih autoagresivnih i opscenih tendencija, kojem ni jedan koncert nije trajao duže od pola sata (policija bi ga skoro svaki put prekinula) zbog rezanja, tučnjave, „silovanja“, vršenja nužde na pozornicama, bacanja fekalija po publici koje bi često i sam konzumirao. Navodno je Satan jednom prilikom dobio poziv da se pridruži GG Allinu na nastupu neodređenog mjesta i vremena, te je dobio ponudu od „brata po zanimanju“ da si na pozornici odreže bradavicu, Satan je navodno pristao pod uvjetom da i GG Allin uradi isto, ali je GG tu ponudu navodno odbio. Dok liječnici nisu znali kako da se postave prema Satanu, on je radio ono što je smatrao oslobađanjem, dodatno ga je gušilo jer unatoč kreativnosti (crtao je, pisao, skladao, izvodio performanse, sam radio svoju odjeću) nije mogao kontrolirati unutrašnji nemir, liječnički prepoznat kao soj shizofrenije i manične depresije koja je nekad prelazila u nekontroliranu agresiju. Baš zbog toga mu se djeca i dan danas dive, a odrasli se zgražaju. Iz Popovače je pušten zbog „dobrog“ vladanja te se sa slobode nastavlja aktivno baviti svojim „poslom“.

Za izjavu „Sreo sam neke pankere po narodnosti, pa su rekli da su došli večeras krvi da mi se napiju, to radi njih radim, jel’ da? Nije mazohizam, nego auto-agresija, s razlogom, jel’ da?“ postoji i video dokaz u pjesmi „Oči u magli“. (Mixeta, 2014) Svoje krvave performanse nazivao je *Hard Blood Shock*,¹⁸ koji su definitivno izazivali šok kod publike. Tko se

¹⁸Hard Blood Shock – Čuljkov izraz za njegove osebuje performanse u kojemu su sadržani njegovi ideali punka kao nacionalnosti, prijateljstva kao profesije i istine kao zakletve.

normalan ne bi šokirao kad ugleda osobu koji si razbija bocu o glavu te se potom reže ili si zatakne kišobran oko vrata i zapali?

Nakon stažiranja u grupi Pogreb X počeo je održavati brojne solo nastupe na kojima mu je bas nekoliko puta odsvirao sugrađanin i prijatelj, Goran Bare. Objavivši svoje zbirke krvave poezije ili famozne kasete i ploče „*Ljuljamo ljubljani ljubičasti ljulj*“ 1989., „*Nuklearne olimpijske igre*“ 1990., „Kako je *punker* branio Hrvatsku“ 1992. na kulturnoj etiketi „Slušaj najglasnije“ Zdenka Franjića, imao je povod za povremene nastupe. Zdenko pak nije birao riječi hvale i respekta prema kolegi i prijatelju. „*Renesansni umjetnik*“, kako ga je Franjić nazivao.

Članovi grupe Satan Panonski neprekidno su se mijenjali, a jedno vrijeme s njima je nastupao i Nikola Vranjković, gitarist beogradske grupe „Block Out“. Beogradska neovisna izdavačka kuća Nova Aleksandrija objavila je 1990. godine Čuljkovu zbirku poezije, proze, crteža i fotografija *Mentalni ranjenik*, a SKUC iz Osijeka koncertnu kasetu.

Kako se rat bližio tako je došlo i vrijeme da Satan pristupi vojsci, a sjetimo se da je tri mjeseca proveo u kazneno popravnom domu Lipovica zbog izbjegavanja vojne obveze. Navodno je jednom prilikom na pitanje „zašto je dobrovoljno uzeo pušku u ruke?“ odgovorio: „Ne zanima mene to Hrvat i Srbin jer ja sam ti po nacionalnosti *Punker*, ali tamo neki hoće moju majku i brata da ubiju... e pa neće moći...“. Iz čega možemo zaključiti da *punk* ne poznaje niti vjeru niti naciju, ispred svega jesu čovjek, sloboda i obitelj. Dok su s fronta stizale informacije o masakriraju civila i zarobljenih vojnika, tako su stigle i informacije da je navodno i Satan bio nemilosrdan. Navodno je klatio četničke zarobljenike te im potom rezao prste, uši i ekstremitete. *Punk* je bio njegov život, njegova borba. *Punk* je u ratu od njega napravio tempiranu bombu, „kamikazu“ (Mixeta, 2014).

O njegovoj smrti postoje razne priče i legende. Jedna priča kaže da je stradao od snajperskog metka jednom prilikom dok je glumio stražilo u polju zbog neke oklade za gajbu piva. Druga pak kaže kako je ubijen od vlastitih suboraca zbog nekih starih neriješenih računa. Treća kaže kako je ubijen po naredbi vojnih glavešina jer takva tempirana bomba je bila preopasna. Četvrta priča kaže kako se poskliznuo na ledu, a napunjena puška je sama od sebe opalila i tako u nedogled (Mixeta, 2014).

Istinu je teško naći u svim tim mitovima i legendama, zna se samo da je poginuo kao hrvatski vojnik 27. siječnja 1992. godine u Vinkovcima, točnije u Aninoj ulici, ali i to je upitno. Dok

bi Dubravko Mataković, legendarni strip maher iz Vinkovaca priču o Satanu započeo i završio otprilike ovako: „Bila je tamna noć. Znam da je Čuljak izašao iz auta, poskliznuo se, ispala mu puška i prosvirala glavu...” (Mixeta, 2014)

Vladimir Soldo, Satanov kolega iz benda Pogreb X, za intervju s Mixetom je izjavio:

“Ratno doba je bilo, uzbune stalno na sve strane, granate padaju, zima je bila, sve mrak okolo. I sad oni krenuli iz tog kafića prema tržnici i snijeg je bio i ona dugačka klizanka, otprilike 10 metara. I sad kako je bila mjesečina, vidi on tu klizanku, a tad je imao onu pušku Šokicu, tako se zvala. To je bila neka hrvatska proizvodnja, a kod tih pušaka je navodno kočnica bila jako loša i nekad je radilo, a nekad nije. Znači tako mi sve priča dečko koji je s njim bio. I samo mu je rekao: „Joj, gledaj ovaj spektakl!“ i zaletio se na tu klizanku i padne i čuješ BUM. I došao on do njega, leži on dolje, kraj usta krv. Kaže, poznavajući Kečera, nešto je smislio. Ili je stavio kurton u usta s krvi pa ga samo pregrizao da njega zajebe malo. Kaže on: „Daj ustaj! Šta foliraš, koji ti je kurac?“ i ne mrda se ništa. I uđe on u prvu kuću i došla hitna i navodno su ustanovili da mu je negdje ispod vrata ušao metak i izašao na vrhu glave. Kako je imao pušku, ta puška je opalila i metak je dolje ušao i gore izašao. I navodno je živio još otprilike dva sata u bolnici i onda je umro. Masu ispitivanja je bilo i ja vjerujem da je to prava istina. Ruku u vatru ne mogu staviti, ali, znajući tog čovjeka koji je to ispričao, ja vjerujem u tu verziju“ Bartoš, Mislav. 13. veljače, 2016 “ Vladimir “Adolf” Soldo (Pogreb X): Nismo ni mi bili normalni skroz, ali je Satan to ludilo totalno donio” (Mixeta, 2016).

4.1. Izdanje Ivica Čuljka

Pozamašna Čuljkova ostavština utjecat će na bendove i svjetonazore diljem bivše republike SFRJ, a najznačajnija je baš za RH. Glazbeno stvaralaštvo zabilježeno je i izdano u prvoj nezavisnoj izdavačkoj kući u Hrvatskoj Slušaj najglasnije, a njen osnivač Zdenko Franjić je znao prepoznati talent mnogih mladih glazbenika te im izdati prve albume nakon čega su mnogi napredovali u karijeri („Majke“, „Satan Panonski“, „Spoons“, „Messerschmitt“, „The Bambi Molesters“ i drugi). Izdavačka kuća djeluje u Zagrebu i do sada ima preko 200 izdanja. Pod Franjićevim sponzorstvom izlaze tri Satanova albuma: *Ljuljajmo ljubljani ljubičasti ljulj* – Slušaj najglasnije, 1989., *Nuklearne olimpijske igre* – Slušaj najglasnije, 1990., *Kako je Panker branio Hrvatsku* – Slušaj najglasnije, 1992. „Kečer“ je također uvršten na legendarnoj kompilaciji domaćih alternativnih bendova *Bombardiranje New Yorka* – Slušaj najglasnije

1989. Godine 2013. na obljetnicu smrti izlazi i kompilacija *Oči u magli –Tribute to Satan Panonski*.

Osim glazbenog djela iza Satana Panonskog ostao je i onaj bibliografski, te tako 1990. godine izdaje zbirku poezije *Metalni ranjenik* za izdavačku kuću Nova Aleksandrija. Nedugo nakon *Mentalnog ranjenika* izdana je i zbirka poezije *Prijatelj* koja će doživjeti i ponovno izdanje popularne zbirke *Mentalni ranjenik* s opširnim dodatkom svih njegovih poetskih i proznih radova te dodatak sa svim njegovim tekstovima audio pjesama, u samome izdanju. Možemo i istaknuti da postoji još i desetak snimki uživo i nekoliko video zapisa. Nisu javno objavljeni, ali mogu se još uvijek nabaviti kod njegovih vjernih fanova, koji brižljivo čuvaju tu neprocjenjivo vrijednu umjetničku kolekciju.

5. „KRVAVA NOĆ VJEŠTICA U SAMOBORU“ ILI „NOĆ KAD JE PUNK DOBIO PO BUBREZIMA

Punk kao kultura, to jest, kao subkultura nevoljko i teško je prihvaćen kao način života i kao ideja slobode u svijetu, a proširio se po svim civiliziranim dijelovima svijeta pa tako i u Republici Hrvatskoj. Brojne represivne mjere od strane policije i netrpeljivost od strane režimski pozicioniranih čelnika vladinih organizacija napadale su punkerena najbrutalnije načine. Najkrvaviji primjer koji možemo pronaći u hrvatskoj povijesti jest događaj u Samoboru poznat i kao „Krvava Noć vještica u Samoboru“ iliti „noć kad je *punk* dobio po bubrezima“.

Tog kobnog 31. listopada 1995. godine u Samoboru nedaleko od Zagreba u samoborskom klubu Kuglana trebali su nastupiti „Wasserdicht“, „Deafness By Noise“, „Dik’o’braz“, „Beermacht“ te šibenska „Nula“. Međutim, koncert nije održan zbog sukoba s policijom što je rezultiralo privođenjem 104 osobe, a ozlijeđeno ih je desetak. Cijeli događaj bio bi zataškan da njegovi akteri nisu bili sinovi tada uglednih političara, Dražena Budiše i Vladimira Šeksa. Domagoj Šeks tada je za Arenu izjavio: „Nisam pretučen, ali tu noć nikad neću zaboraviti. Za sve nas ona je bila jedno veliko poniženje“ (Index, 1995)

Mihovil Roša tadašnji gitarist Nule izjavio je za Tris: „Normalno da je to bilo u čuveno Tuđmanovo vrijeme 'slobode i demokracije', pa se za to ne bi niti saznalo, jer su sve glavne novine objavile dvije crtice o malom neredu na koncertu. I da nije bilo pokojnog Šeksovog sina i Arene koja ga je intervjuirala ne bi se ni znalo za to. Organizator Krmpa iz Deafnessa je na kraju dobio zabranu javnog istupanja na dvije godine (Tuđmanova 'sloboda govora)'“ (TRIS, 2015)

Netolerancija se mogla osjetiti i godinu dana prije kada je došlo do prekida koncerta na bazenu „Šmidhen“, kojeg su predvodili Laufer, Messerschmitt, Psihomodo pop, Let 3 i Majke. Niti jedna od navedenih grupa u to vrijeme nije pripadala *punk* pokretu te su značajno odstupale od već ustaljenog i prepoznatljivog *punk* žanra. Nerijetko u tom vremenu, kao i u sadašnjem dolazi do zablude zbog svrstavanja pripadnike različitih subkultura i povezivanja s jednom određenom, to jest, propadnici različitih supkultura se klasificiraju kao rizične ili devijantne skupine, a pripadaju potpuno različitim subkulturnim pokretima. Grupa „Majke“, nije niti imala priliku nastupiti na kobnom događaju dok je „Let 3“ ipak stigao izvesti svoj tada čuveni performans (kojega će kasnije prestati izvoditi), bacajući velike količine usmrđene ribe na publiku. Navodno su te ribe, koje su letjele natrag prema pozornici, i sva

zbrka koja je tada nastala, istaknuti kao glavni razlog postrojavanja policijskog kordona na održanom festivalu i rastjeravanje publike. Okupljeni su te godine samo zastrašeni, a nemili događaj će tek uslijediti iduće godine i rezultirati udarcima kundacima po glavama posjetitelja, slučajnih prolaznika te pucnjevima u zrak i pod krcate samoborske Kuglane.

Međusoban *support* među *punk* scenom vuče korijene od samih početaka pokreta, tako podrška nije ni izostala u Samoboru te je pružena tadašnjim predvodnicima *underground* scene „Nuli“ i „Deafness By Noiseu“. Neovisni novinarski portal TRIS prenosi „Policija je, pisalo se tada, dobila dojavu da „narkomani razbijaju po gradu“ (što su demantirali sami građani Samobora koji su bili zgroženi kasnijim događajima u policijskoj režiji). Za uvođenje reda, kojeg dakako nije trebalo uvoditi, angažirane su Alfe, specijalni odred hrvatske policije“ (TRIS, 2015).

Ivana Dragičević, novinarka N1 televizije, za TRIS je izjavila: “Nas nekoliko studenata novinarstva išlo je u Kuglanu na koncert našeg prijatelja s godine i njegovog benda. Sve se zaista dogodilo iznenadno i brzo, svi smo bili u šoku. Čekalo se da koncert počne, vani na pločniku sjedile su skupine mladih, prosjek godina je valjda bio 17-18. Ušli smo unutra i sljedeće čega se sjećam je ulazak policajaca, pucnja u zrak u zatvorenom prostoru i bježanja s prijateljicama s fakulteta do autobusnog kolodvora“. Podrug, Marko. 2015. “Dvadeset godina od policijskog nasilja u Samoboru: Noć kad je *punk* dobio po bubrezima” (TRIS, 2015).

Svjedočenje vlasnika lokalne trgovine Šišmiš govori o nepotrebnoj surovoj brutalnosti od strane hrvatske policije: “Nekoliko desetaka djece plegli su na pločnik, naredili im da stave ruke iznad glave i počeli ih tući po glavi, leđima, bubrezima, rebrima, gdje god su stigli. Po sebi su dobili i slučajni prolaznici koji su kupovali u dućanu. Nagrabusila je pri tom i jedna 15-godišnja djevojčica, čijom glavom je policajac lupao o zid, i tako nekoliko puta“ (TRIS, 2015).

Kako u to vrijeme internet nije bio dostupan civilima tako ni mobilni telefoni nisu bili pristupačni, a informacije su se prenosile usmeno. Iz svjedočenja mladih alternativaca kako prenosi TRIS saznajemo da su se posjetitelji razbježali po cijelom Samoboru spašavajući svoj život. Dok je policija blokirala cijeli grad, većina posjetitelja odlučila se spas pronaći na autobusnom kolodvoru u nadi da će ih autobus prevesti sigurno u Zagreb ili druge za njih sigurne gradove. Većina ih je ostala zarobljena na kolodvoru prepuštena policijskoj brutalnosti i teroru. TRIS također prenosi i svjedočenje o događaju na kolodvoru kao i svjedočenje o razvoju događaja u policijskoj postaji „Na kolodvoru su specijalci također

iskazali svoju borbenu spremnost i namjerili se na prve na koje su naišli. Dva momka iz mjesta nedaleko Samobora prvi su dobili batine. Nakon „pendrečenja“, gaženja, pljuskanja i guranja cijevi pištolja u usta, plegli su ih na zemlju i počeli gaziti po njima. Djevojke koje su bile s njima u društvu slično su prošle. Nakon šamaranja odvezli su ih u policijsku stanicu i tamo su ih nastavili tući. Tko je šutio dobio je manje batina, tko nije, dobio je više. Jedan od mladića koji nije šutio prisjeća se događaja u policiji: ‘Na moje pitanje o razlogu hapšenja, odvukli su me u hodnik sa strane gdje je stajalo još policajaca. Počeli su me bacati među sobom kao da sam lopta. Pet puta su me bacili na pod i tu udarali. Na kraju me je dohvatio još i specijalac i opalio mi šamar’“ (TRIS, 2015)

Osim stotinjak *punkera* privedeni su i stariji građani koji su branili svoju djecu i mlade posjetitelje nemilog događaja. Također je važno istaknuti kako policija nije štedjela ni djecu ni starce od svog batinanja i provođenja reda. Policija se branila kako je „bila narušena sigurnost policajaca“ te da je Samoboru „prijetila najezda mladih pankera koji su namjeravali demolirati grad“. Dio roditelja podignuo je tužbu protiv policije, a policija je tužila vlasnika Kuglane.

Mihovil Roša tadašnji gitarist Nule prisjetio se za TRIS:

„Trebao je biti koncert kao i svaki drugi, dobra atmosfera, skupilo se dosta ljudi iz cijele Hrvatske. Sve je dobro krenulo, a onda je neki rezervni policajac sa sindromom lokalnog „prljavog Harryja“, pokušao prekinuti koncert, valjda prepadnut brojem ljudi ili mu je to netko naredio. Ljudi su počeli vikati da hoće svirku, među njima i Ranko (Ranko Frua, pjevač Nule; op.a.), pa ga je ovaj uzeo za ruku i pokušao izvesti iz kluba. Onda je prema policajcu doletjela plastična čaša i tako je sve krenulo. Ostatak priče je poznat: stotine privedenih ljudi u stanicu na obradu, naganjanje ljudi po Samoboru, pucanje za ljudima koji su bježali u kukuruze, udaranje cure kundakom u trbuh jer je snimala aparatom, odvođenje momka u WC i prebijanje jer se smijao“. „Članove Nule je pokupilo u klubu, Jorde (Jordan Vudrag, basist; op.a.) je malo dobio pendrekom po kostima u svlačionici, pa nas je odvelo u stanicu na ispitivanje. Vedrana (Vedran Meniga, bubnjar; opa.a.) i mene je ispitivao lik koji očito nije bio policajac, vjerojatno ondašnji SIS ili SUZUP. Lagali smo da ništa nismo vidjeli ni čuli jer smo htjeli što prije otići odatle“ (TRIS, 2015).

Nakon što je prošlo dvadeset godina od krvavog događaja, u javnost su izašla i druga svjedočenja koja prenosi portal www.ravnododna.com. Početkom 90-ih u Zagrebu je teško

bilo dobiti prostor za organiziranje koncerata i nastupa vokalno instrumentalnih sastava te se nerijetko pribjegavalo alternativnim rješenjima. U ovom slučaju kao alternativa nudio se gradić Samobor,. „Krpmu“, organizator iz prijateljskog benda domaćina „Deafness By Noise“, za tu priliku dogovorio prostor samoborske Kuglane, s kapacitetom za otprilike 300 osoba. Kako se zbog većeg broja izvođača očekivalo nešto više ljudi. U tadašnje vrijeme nije bilo prodora kapitalizma na *punk* scenu te američki konzumerizam nije značio ništa, tako nije bio bitan *Halloween*, štoviše nije bio ni poznat. Poveznica između američke inačice maškara iliti *Halloweena* ne postoji s navedenim događajem.

Ostvario se san svakog organizatora i na koncert je došlo više nego duplo očekivanih posjetitelja prosječne dobi od 20-ak godina. U prostoru namijenjenom za koncerte redovno su se održavale svirke, iako dosta manje posjećene vlasnik nije osjetio potrebu da dodatno najavi to jest, prijavi javno okupljanje. Kako to inače biva, masa se počela okupljati ispred Kuglane te je kao takva postala indikator da za reakciju i dolazak policije, koja će neprimjereno i agresivno postupiti argumentirajući svoje postupke neprijavljenim okupljanjem. Prvi bend nije ni uspio nastupiti prije nego je došlo do incidenta. Bubnjar tadašnje nule za portal *ravnododna.com* opisao je kako je situacija eskalirala:

„Očekujući da prvi bend počne, stajao sam u predvorju, pričajući sa ljudima koji su došli na svirku, i nikad neću zaboraviti policajca koji je u vidno alkoholiziranom stanju, bez kape na glavi i raskopčane košulje uletio unutra sa kalašnjikovom u zraku, derajući se “razlaz, razlaz, svi van!”. U jednom momentu je kalašnjikov i opalio, imao je prst na obaraču pa se s tako uzburkanim temperamentom to vjerujem desilo slučajno, ali što je ipak stvorilo paniku i metež kad su svi naguravajući se krenuli prema izlazu. A ispred nas je dočekalo ništa bolje, naprotiv, velika skupina posjetitelja koncerta s jedne, te grupa policajac s uzdignutim dugim cijevima s druge strane“(ravnododna, 2015).

Napada na policiju nije bilo iako su to tvrdnje suprotne od onih koje su došle od strane policijskih pripadnika. Naime, netko je na sasvim suprotnoj strani od one gdje su stajali policajci bacio nekoliko petardi, na što je policija odgovorila nasumičnim pucnjevima u pod i zrak, te pozivanjem specijalaca iz Lučkog, iscenirajući paniku i šireći obmanu kako “po njima pucaju huligani koji su se bez dozvole okupili u masovnom broju i demoliraju grad” (ravnododna, 2015).

Što je zapravo moglo provocirati policajca koji je sve zakuhao, možemo zaključiti iz odgovora koji je putem elektronske pošte došao u redakciju uredništva *ravnododna*, a potpisan je samo slovom „F“: „Pozdrav! Sad sam vidio tekst o Samoboru i drago mi je da se neko sjetio nakon dvadeset godina pričati o tome! Samo bih htio napomenuti onu najvažniju stvar koju su svi preskočili, a to je da je na plakatu pisalo “šaka, nos, patos slijedi nakon igranke”. Policija je to shvatila poprilično ozbiljno i shvatila to kao skup “komunjara i Srba”. Nemojmo gurati sa strane da je to u periodu pred Oluju“ (*ravnododna*, 2015).

Nerijetko se dogodi da *punker* provociraju nekog sa svojim transparentima, ali nakon Samobora se nikad nije dogodilo da intervenira policija i da se izvrši takva represija u slobodnoj državi. *Punker* se nikad nisu identificirali s nacijom tako za njih ne postoje srbi-hrvati, komunizam će ovaj događaj samo ojačati u pokretu te dodatno pridonijeti već postojećoj mržnji prema represivnom državnom aparatom.

Naravno „Krvava noć vještica“ nije izoliran slučaj, ali je jedini koji odjeknuo na ovaj način te se smatra prvim i najvećim okršajem između pripadnika subkulture i MUP-a. Pankeri će i dalje biti napadani od strane MUP-a zbog svog izgleda i stajališta te nerijetko će biti napadnuti od strane drugih subkultura te će pojedinci platiti svoje postojanje i stavove sa svojim životom, kao što su ih izgubili Luka Ritz i Miroslav Tunjić.

6. UTJECAJ PUNKA

Razvojem *punka* u obliku kontrakulture koja se protivi već ustaljenoj i tradicionalnoj kulturi pojedinih društava dolazi i do protivljenja u samom *punku*. *Punk* kao klasični bunt više nije dovoljan, a sami *punker*i nerijetko postaju aktivisti koji osnivaju udruge, pokreću razne festivale kao što su Monte Paradiso i S.A.W.A., o kojima će kasnije biti više rečeno. Odbijajući kapitalizam te njegov konzumerizam, vizualni identitet svakog *punkera* postaje jedinstven. Nije moguće kopirati nekog poznanika ili idola s malih ekrana zbog D.I.Y. („Do it Yourself“ - uradi sam/a) načela ideologije koja pokreće *punk* u osnovi modnog *imagea* kulture. Prepravljanje odjeće te vlastite modne kreacije vuku korijene još od samih početaka spomenute subkulture. Politička i ideološka mišljenja izražavaju se s majicama uglavnom bendova koji zastupaju određeni smjer u *punku* (anti-kapitalistički, anarho, anti-rasistički, veganski te slični anti-pokreti) ili D.I.Y. majicama s provokativnim porukama npr. „bolje srušiti crkvu nego ljubav mladih“, „ni kod pasa nije bitna rasa“, „go vegan“ te ostali provokativni natpisi kojima je cilj pomjeranje granica mišljenja pojedinca (Mixeta,2016).

Utjecaj samih bendova od iznimne je važnosti za kritično mišljenje publike. U ovom radu spomenuti ćemo kao primjer samo bendove („Mikrofonija“, „KUD Idijoti“ i „Pasi“) koji su završili svoju glazbenu karijeru kako bi sa sigurnošću bili sigurni da neće doći do ponovnog okupljanja ili izdavanja glazbenih nosača zvuka u bilo kojem medijskom obliku.

7. FANZINI

Pisana riječ od primarne je važnosti za širenje informacija. Odbijajući *mainstream* medije *punker* svoje informacije šire i dobivaju pomoću fanzina. Fanzin je amaterska, neprofitna, samoizdana publikacija, sačinjena i distribuirana po D.I.Y. (*Do It Yourself* - uradi sam/a) načelima, a koja najčešće pokriva teme koje nisu prisutne, ili ih pokriva na način na koji nisu pokrivena, u *mainstream* medijima. Fanzini, popularno još i nazvani „zini“ služe kao glasilo fanova u obliku amaterskog izdanja koje je namijenjeno usko specijaliziranoj publici koja aktivno sudjeluje u nastanku lista.

„Fanzini (fan/zine) su nastali kao 'magazini za ljubitelje', a dio tog izvornog značenja nastalog u svijetu rock kulture možemo primjeniti i danas, kada još uvijek dosta fanzina piše o glazbi, bendovima, koncertima, donoseći intervjue i druge informacije bitne za scenu životnih stilova okupljenih oko glazbe“ (Perasović 2001, 362). Fanzini služe za širenje informacija određenoj populaciji, točnije namijenjeni su užoj skupini najčešće pojedinoj subkulturi koja izražava svoje mišljenje putem tiskovine. Kako Perasović ističe u svojoj knjizi *Urbana plemena sociologija subkultura u Hrvatskoj*, „fanzini označavaju i puno širi prosto najraznovrsnijih „nezavisnih izdanja“, šireći područje glazbe prema ekim srodnim socijalnim pokretima i senzibilitetima (kao u slučaju *punk/hc* fanzina) ili zaobilazeći glazbu u potpunosti“ (Perasović 2001, 362).

Fanzini koje poznajemo od 90-ih nisu imali glavnog urednika, profesionalne novinare, fotoreportere ni ostale novinarske funkcije koje doliče jednoj novinarskoj kući, sve je uglavnom urađeno po D.I.Y. načelima te se koncepti mijenjaju od broja do broja. Osim samog sadržaja fanzina nerijetko se mijenja i vizualni identitet fanzina te kao takvi nemaju ustalozeno nakladništvo i publikaciju. Umnažaju se putem fotokopirnog stroja te su uglavnom tiskani u crno-bijeloj tehnici zbog uštede prilikom printanja. Zbog takvog načina umnažanja primjeraka nerijetko je moguće pronaći na festivalima fanzine starije čak i od pet godina čije teme uglavnom nisu više aktualne. Fanzinjska scena počinje se razvijati u Republici Hrvatskoj devedesetih godina, a postojana je još i dan danas iako manjeg značaja zbog pojave interneta i ostalih novih medija. Iako je važno za istaknuti da novi mediji nisu u potpunosti uništili fanzini već su ih još više „pojeftinili“ postavljajući ih na web kako bi se informacije među čitateljima širile i van subkulturalnih krugova. „Riječima jednog od aktera fanzinske scene „ako imaš ideju, informaciju, fotku, nešto što želiš reći i podijeliti s drugima, treba ti samo fotokopirni stroj, nešto papira. Olovka ako nemaš staru pisaču mašinu ili kompjuter i to je

to“(Perasović 2001, 362). Iz Perasovićevih navoda možemo zaključiti kako za fanzine nije potrebno puno te da redakcija ne postoji, a samim time ne postoje ni redakcijski problemi te su u potpunosti nezavisni od sustava poreza i konvencionalne distribucije.

Najčešća fanzinska tema jest glazba i sve što se veže uz nju. Kako je glazbeni svijet iznimno šarolik, tako su i teme šarolike i ne postoji pravilo koje bi neku temu moglo ukloniti iz fanzinskog sadržaja. „U Hrvatskoj su fanzini, kao i drugdje, bili pretežno povezani s glazbom, ali su uvijek postojali i primjeri iskakanja iz prepostavljenog okvira bendova, intervjua i recenzija. Postoje fanzini u kojima autori pišu o svojim putovanjima. Također i fanzini puni poezije, stripa, ekologije, autobiografskih skica adolescenata, a sama glazba (svijet glazbenih posredovanja na subkulturnoj sceni) moći će biti prisutna, u manjoj mjeri, ili potpuno zaobiđena.“(Perasović 2001, 363). Teško je zapravo konkretno govoriti o čemu su fanzini zapravo pisali, neki su izašli samo jednom dok su drugi ipak uspjeli održavati kontinuitet od više godina. Kako ne postoji kontrola autora, to jest, redakcija ili neki pojedinac koji će se brinuti o nakladništvu, sadržaju, i tko dalje, nerijetko su dijeljeni po festivalima i koncertima duži niz godina nego što su pojedini brojevi objavljeni.

Ratno i poslijeratno okruženje utjecat će na mišljenje i *punkerski* svjetonazor. Pojavom novog anti-ratnog razmišljanja raste i anarhističko razmišljanje te se teme za *punkere* gomilaju. Kako navodi Perasović „Najveći val fanzinskog stvaralaštva dogodio se u Hrvatskoj polovicom devedesetih, kada je izlazilo osamdesetak fanzina. Ti fanzini svjedoče o snažnom „udari sam pokretu“, koji možemo smatrati i svojevrsnom obnovom *punk/hc* identiteta u specifičnom kontekstu ratom opterećenog društva“ (Perasović 2001, 363). Tadašnji *punkerski* otpor samo jača te se iznosi i dalje kroz glazbu, a glasine se šire novinski, fanzinski. U fanzinima se počinje pisati o nastupima pojedinih bendova te izvještajima s istih. Tadašnji, mladi amaterski novinari i foto reporteri počinju „peći“ svoj zanat u marginaliziranim glasilima. „Početkom devedesetih djelovanje šibenskog benda „Nula“ kojeg prati fanzinsko stvaralaštvo Vedrana Menige, uz brojne druge aktere nastajuće scene, omogućuje govor o nečemu što prelazi granice pukokog „revival¹⁹“ pokreta.“ (Perasović 2001, 363). Također fanzini prenose vijesti koje su tada aktualne i važne za spomenutu kontrakulturu. Jedan od najcrnijih događaja o kojem je već bilo riječi u radu „Krvava Noć vještica u Samoboru“ iliti „noć kad je *punk* dobio po bubrežima“ također je opisan i fanzinima kako navodi Perasović „(...) u (po)ratnom kontekstu postaju poput društvenog pokreta, a samoborskim pendrecima i medijskim

¹⁹ Obnova ili preporod izvornog žanra ili stila.

zanimanjem za sukobe označavaju aktera koji je sociološku raspravu o autentičnosti učinio besmislenom (Perasović 2001, 364). Promotrimo li komercijalne medije koji imaju nadzor i fanzine koji nemaju nadzor možemo zaključiti kako cenzura u fanzinima ne postoji te da se u fanzinima može slobodno pisati o događaju u kojem se našlo stotinjak privedenih i desetak ozlijeđenih *punkera* u Samoboru, dok će konzervativnim i komercijalnim medijima trebati svega dvadesetak godina da pobliže izvijeste javnost o spomenutom događaju. Isto tako ne možemo fanzine uzeti kao povijesno i korektno mjerilo za dokazivanje nečega, ali nam mogu poslužiti za rekonstrukciju nekog događaja prikupimo li dovoljno fanzinske građe. Nekontrolirana publikacija te tisak jedan su od glavnih razloga nepostojanja šire distribucije tiskovnog materijala te tako fanzini uspijevaju doći samo do ciljane publike, tj. subkulture. „Ono što se vanjskom promatraču čini kao „uski dio stvarnosti“, ono što se u službenom svijetu definirano kao puki glazbeni stil, u fanzinima se otkriva onakvim kakvim su ga sami akteri shvatili i načinili, kao široki svijet raznovrsnih glazbenih i drugih posredovanja nečijeg životnog stila i identiteta“ (Perasović 2001, 364). Kako i sam Perasović navodi, fanzini su namijenjeni užem krugu publike, a teme i informacije iznose se iz prve ruke.

Pojavom interneta te širenjem telekomunikacijske infrastrukture fanzini se jednostavno prilagođavaju tehnološkom vremenu i prelaze na *web* te tako omogućuju još širem krugu amaterskih pojedinaca da se bave fanzinstvom. Dakako internet neće uništiti fanzinsku scenu u Hrvatskoj već će doprinijeti akumuliranjem informacija te „novoju“ distribuciji putem *interneta*.

7.1. Punk kao lirički bunt

Osim pojedinačnog tj. individualnog bunta kao otpor sistemu možemo naglasiti bendove kao ambasadore *punka* koji svoju poruku odašilju lirički. Za primjer liričkog bunta uzet ćemo dva najznačajnija benda, Mikrofonija i Pasi.

Po uzoru na Shakespearea točnije po uzoru na citat iz Hamleta "nešto je trulo u državi Danskoj" nastaje pjesma "Mikrofonije" Š.J.T.U.D.H.²⁰ koja jasno progovara o tadašnjoj situaciji u Republici Hrvatskoj.

²⁰Što je trulo u državi Hrvatskoj?(2000.)

*Dok sam bio sasvim mali
znam da nisam mario za takve stvari
ali kako starim primjećujem da marim
Otac mi kaže sine sve nas oni gledaju sa visine
oni gore, to su naše noćne more*

*Što je trulo u državi smijeha?
Previše bola patnji i grijeha*

*Što je trulo u državi rada?
Stari je pred otkazom, staroj kasni plaća*

*Što je trulo u državi slobode?
Kamo oni žele, tamo te i vode*

*Što je trulo u državi našoj?
Oprostite na pogrešci u državi vašoj!*

*Kažu biće svima bolje
Evropa nam se smiješi, svi su dobre volje
Da li lažu, da li sve to samo kažu?
Dosta nam je obećanja i gluposti što slušamo ih svakog dana
Oni gore to su naše noćne more*

(Mikrofonija, 2000.)

Iako je pjesma *Š.J.T.U.D.H.* nastala još davne 2000. godine s potpunom sigurnošću možemo reći da je njena poruka i dan danas aktualna, a sudeći po promjenama u RH tako će i ostati. Univerzalni sadržaj teksta progovara o onom što je „trulo u državi našoj“. Jedino što se iz pjesme promijenilo jest ulazak RH u Europsku Uniju 1. srpnja 2013. godine te je kao takva postala 28. punopravna članica. Iako „Mikrofonija“ poziva na bunt i govori o nezadovoljstvu građana s trenutnim vladajućim poretom, ne govori o nekom klasičnom rušenju vladajućih,

što inače priliči anarhističkim tekstovima, nego samo naglašava tadašnju situaciju koja je na žalost aktualna i danas.

Teško možemo pronaći klasične *punk* tekstove koji pozivaju na rušenje vlade ili slično. Najčešći su tekstovi koji govore o trenutnoj situaciji u RH ili se osvrću na socijalne nekorektnosti koje se događaju u pojedinim situacijama. Jedan od politički najangažiranijih bendova su riječki „Pasi“ koji su većinu svoje diskografije posvetili kritizirajući društvo i vladajuće organe. Jedan od najboljih primjera jest kritiziranje društva nazivajući ih pijunima koji vjeruju pustim obećanjima političkih tijela. Pjesma *Pijuni*“ posvećena je običnom čovjeku koji postaje običnim pijunom.

*Nakon punih deset godina rehabilitacije
punih deset godina faši-demokracije
napokon ste shvatili da ovdje nešto ne valja
preskupo smo platili ovu hrpu prevara*

Ref.

*Jasno, nije naša greška
sto nam je sudbina teška
mi smo svi pijuni vlasti
nadajmo se da će pasti*

*Od svih pustih obećanja
vladajućih harlekina
došlo je do nekih pogoršanja
u građanskim redovima*

*Zašto vlada centralizam
droga, cuga, kurve i glupost
i zašto je naš realizam
to što život nema vrijednost*

Ref.

*I što nam više duša plače to nas oni jače tlače
neka, to je svjetlo doba, put do masovnoga groba
ipak zatvaramo oči, nadamo se to će proći
al' je stvarnost jedna druga, stvarnost gora nego*

(Pasi 2004)

„Pasi“ su slično poput „Mikrofonije“ opjevali situaciju koju građani proživljavaju iz dana u dan postavljajući niz pitanja, ali ne nudeći odgovor po uzoru na svjetske *punk* bendove koji direktno progovaraju o rušenju vladajućih. Cilj „Pasa“ nije silom „srušiti“ državu već probuditi svijest kod građana. Pouzdano i sa sigurnošću možemo reći da ni „Pasi“ ni „Mikrofonija“ ne pozivaju na mržnju, već svoj bunt koriste kao poruku koja treba mijenjati svijest.

7.2. Ostavština KUD Idijota

Ono što su u svijetu „Ramonesi“ to su u Republici Hrvatskoj kulturni pulski „KUD idijoti“ iako su više zvučali kao „Sex Pistolsi“ po svog glazbenom izričaju, publika će im dodijeliti neformalnu titulu „kraljeva punka“ koju nose i svjetski poznati „Ramonesi“. Iako su osnovani još davne 1981. godine točnije 2. veljače proći će još šest godina do njihove šire popularnosti u SFRJ, točnije do pobjede na Omladinskom festivalu u Subotici u konkurenciji od 300-injak sastava. Do siječnja 1990. godine izdavali su samo EP-ove, nakon čega će izdati niz glazbenih albuma (LP) te video snimki svojih nastupa *Mi smo ovdje samo zbog para* (1990.), *Duro Was Sold Out* (video, 1991.), *Glupost je neuništiva* (1992.), *Tako je govorio Zaratusta* (1993.), *Istra ti materina* (1995.), *Megapunk* (1995.), *Fuck* (EP, 1996.), *Single Collection vol I* (kompilacija, 1997.), *Cijena ponosa* (1997.), *Gratis Hits Live!* (uživo, 1999.) i *Remek-djelo* (2001.).

Sama filozofija benda „KUD idijoti“ uglavnom je bila lijevo orijentirana, pjesme poput: *Bandiera Rossa* (koju su također obradili i slovenski „Pankrti“) s albuma *Mi smo ovdje samo zbog para*, *Amerika (anti-anti)* izdana na albumu *Glupost je neuništiva*, *O' Bella Ciao* s duhovito nazvanog albuma *Tako je govorio Zaratusta* i slične skladbe daju jasno do znanja kakvo mišljenje i ideologiju propagiraju. „KUD idijoti“ svoje jednostavne poruke šalju poput

svjetskih popularnih bendova pa tako na albumu *Cijena ponosa* izdaju i pjesmu *Je**m ti rat* koja jasno u nekoliko stihova sve govori.

*Je**m ti rat ti je**m
da ti je**m ti rat ti je**m
u zagradi da ti je**m ti rat
Postoji li pjesnik veći
koji će ti ljepše reći
i ako ga to toliko boli
neka samo izvoli
Je**m ti rat...*

Postoji li cenzor koji bi to da spriječi?

(KUD idijoti, 1997)

Osim jasne poruke protiv rata šalju se i poruke protiv cenzure koju doživljavaju vrlo često. Izdaju album *Istra ti materina* u suradnji s pulskim sastavom „Gori Ussi Winnetou“ i odmah nakon objavljivanja albuma, lokalni Radio Pazin zabranjuje njegovo izvođenje zbog pjesme *Turbo cattolico* u kojoj se spominju pazinskog inkvizitora. Bendu, koji je i prije bio zabranjivan i cenzuriran, ista stvar se dogodila i nakon intervjua u tjedniku "Feral Tribune", nakon čega su zabranjeni na Radio Puli, te regionalnom dnevniku *Glasu Istre*. Zastupajući radničku klasu, antifašizam, *punk* kao ideologiju i toleranciju na svim razinama postaju jedan od najomiljenijih *punk* bendova na području RH.

Frontman Branko Črnac Tusta 2011 godine oboljeva od raka pluća i grla te bend neformalno prestaje s radom. Proći će još godina dana do formalnog raspada benda kojeg će uzrokovati smrt od posljedica bolesti. Legendarni Tusta preminuo je 14.listopada 2012 godine u 57-oj godini života, sahranjen je na gradskom groblju u Puli. Osnivač i gitarist spomenutog sastava Saša „Sale“ Veruda za portal *parentium* potvrdio je prestanak rada benda te jasno dao do znanja svim obožavateljima. „Nakon Tustine dijagnoze iz veljače prošle godine, zaostale termine smo odrađivali kao trio i od lanjskog svibnja više ne postoje glazbene aktivnosti benda, a Tustinom smrću bend je i fizički prestao postojati. Neću obnavljati postavu, raditi nekakve reunione“ (Radić, 2012).

Ostavština benda nije zanemariva, osim pozamašne diskografije koja je ostala upisana u hrvatsku i svjetsku *punk* povijest važno je istaknuti kako će Puljani uspjeti u onome što ostali

žitelji RH do sada nisu uspijevali kako bi odali počast nekom glazbeniku. Dvije godine nakon Tustine smrti postavljena je kamen ploča na kojoj piše *Stube Branka Črnca Tusta*, a u opisu stoji da se radi o rock pjevaču rođenom 1955. i preminulom 2012. godine (Novilist, 2014) Lokacija koja se nalazi nedaleko od samog ulaza u klub Uljanik, na stubama koje idu uz Park Monte Zaro, postat će turistička *punk* atrakcija. Također Tusta će dobiti i svoj mural na jednom od poznatih Pulskih okupljališta Rojc. Tusti je počast odana i od strane kolega glazbenika s kompilacijom *Za tebe*. Na albumu se nalazi 25 izvođača koji su obradili hitove spomenutog sastava.

Potpuni popis izvođača i pjesama:

„Horkestar“ – *Preživjeti* (We Remember Marjetto), „Lačni Franz „– *Ja sjećam se*, „Hladno pivo“ – *To nije mjesto za nas*, „tito’s bojs“ – *Sjaj*, „Atheist Rap“ – *Minijatura*, „Goblini“ – *Marjane, Marjane*, „Dubioza kolektiv“ – *Glupost je neuništiva*, „Fakofbolan“ – *Kad sunce opet zađe*, „Superhiks“ – *Mi smo ovdje samo zbog para*, „Novembar“ – *Baj baj bejbe*, „Zablujena generacija“ – *Ali nije još to gotovo*, „Gužva u 16-ercu“ – *Maja*, „Rambo Amadeus“ – *Bandiera Rossa*, „No Limits“ – *Pisma o ribaru Marinu, Mari i moru*, „Messerschmitt“ – *Za tebe*, „Six Pack“ – *Bepo, vrati se*, „Psihomodo Pop“ – *Nema više snifera*, „Red Union“ – *Neću da radim za dolare*, „Antitodor“ – *Vesna* (ratna pjesma), „Grupa tvog života“ – *Evropo pomozi*, „Pankrti“ – *Blago*, „Smut“ – *Hoćemo cenzuru*, „S.A.R.S.“ – *Ja žuborim*, „Veterinari“ (stara postava „Gustafa“) – *Tko zna* i „Puhački Orkestar Grada Pule“ – *Rodna gruda*

7.3. Mikrofonija – „Svoga tijela gospodar“

Odmah nakon „Idijota“ trebamo istaknuti i zagrebački sastav „Mikrofonija“ koji je iz sličnog razloga prestao s djelovanjem te ostavio veliku prazninu u pankerskim srcima. „Mikrofonija“, kao bend nastaje 1995. godine u gradu Zagrebu. Kao i većina tadašnjih *punk* bendova „Mikrofonija“ je doživljavala uspone i padove s učestalom izmjenom članova benda. Kao najkarizmatičnija osoba istaknuo se Antun „Tuna“ Krajinović, koji je će zbog svog karaktera i energije poput Tuste ostati zabilježen u hrvatskoj *punk* povijesti. „Mikrofonija“ iza sebe nije ostavila pozamašnu diskografiju poput ostalih „velikih“ bendova. Izdaju svega tri nosača

zvuka koji će se uvrstiti i hrvatsku *punk* antologiju. Godine 1998. izdaju prvi demo²¹ album *Mikrofonija* nakon čega izdaju i *Lajv* 2000. godine, a najznačajniji album „Svoga tijela gospodar“ izdaju 2002. godine. (Blog, 2005)

Iznenadnom smrću Tune (16. kolovoza 2009), bend prestaje s radom te će se okupiti još samo jednom na održavanju *in memoriam* koncerta u znak na sjećanje spomenutom gitaristu i pjevaču „Mikrofonije“. Mario Perčinić član spomenutog sastava rastao se s Tunom oproštajnim pismom koje je objavljeno na nekoliko internet foruma:

"Dragi prijatelji, fanovi Mikrofonije, prisutni u mnogobrojnim zemljama i republikama te čitatelji foruma, news grupa i ostalih društvenih mreža, došao je dan za kojeg sam mislio da nikada neće doći te da nikada neću morati napisati sljedeće.

Antun Krainović poznatiji kao Tuna, tekstopisac, gitarist i glavni autor stvari, žila kucavica Mikrofonije te apsolutno pojava za sebe, jutros nas je zauvijek napustio. Pankersko Srce koje je u 30 godina života ispisalo stihove, koji su mnoge generacije pankera natjerale, i još i danas tjeraju, na razmišljanje o našoj svakodnevicu danas je otkucalo svoje posljednje.

Dragi Tuna, iako još uvijek u ovom trenu ne mogu vjerovati kao ni svi ostali da više nisi s nama, želim ti zahvaliti na svemu što smo prošli skupa s Mikrofoniom u prvih 5 godina postojanja benda. Iskustva koja smo tada prošli, mladi ljudi i blesavi neopisiva su i zauvijek će ostati spremljena na sigurnom. Zaista, malo koji bend mogao se pohvaliti time da svoj prvi koncert održi u prepunoj Jabuci te da od prve bude velikodušno prihvaćen. Iako smo se na prvoj svirci davnog 29.4.1995. svi usrali u gaće od straha ljudi su nas prepoznali, a zatim smo dobili poziv i od Hladnog piva kako bi im dali support prvo na vanjskoj terasi Jabuke a sljedeći puta u prepunom starom Kulušiću. Moram priznati da danas, nakon nebrojeno mnogo koncerata i studijskog rada ne znam dali bi imao hrabrosti izaći pred prepun klub, nenajavljen te oko sat vremena bez problema održavati atmosferu za glavni bend. No, uspjeli smo zato jer smo istinski vjerovali u ono što radimo i zato jer nam je bilo svejedno.

²¹Skraćena od demonstracijska snimka.

Hvala ti za nebrojene kreativne probe kao npr. one kada smo u 10 dana s Plajom uspjeli uvježbati sav repertoar te napraviti povratničke koncerte nakon 2. godine pauze.

Hvala ti za prva dva snimljena dema u životu od kojih je jedan nastao kod tvog bratića 1996. u stanu kao i prvo zajedničko iskustvo snimanja u studiju, vjeruj mi sjećat ću ga se doživotno svaki put kad uđem u studio.

Hvala ti za nevjerojatno iskustvo tišine publike čija reakcija je nastala onda kada smo 1995. u Jabuci stvar "nemam snage" posvetili svim pretučanim *punkerima* koji su nastradali nakon bjesomučnog napada specijalaca u Samoboru.

Hvala ti za nebrojene zajedničke koncerte i osjećaj adrenalina koji je svaki puta bio prisutan pogotovo kada bi se pojavljivali u novim mjestima poput svirke na Monte Paradiso festivalu 1998. turneje po Sloveniji 1999. Splita 1999. ili naše posljednje zajedničke turneje s Bambixima u ljeto 2000.

Iako smo se 2000. razišli zbog razlike u doživljavanju glazbe te unutarnje politike u vođenju benda, znao sam da je bend već debelo ostavio trag iza sebe te da će bend nastaviti s postojanjem jer priča koju smo tada ispričali nije bila do kraja ispričana.

Kada sam nekoliko godina kasnije iz znatiželje potražio da li na netu postoje albumi od Mikrofonije nitko nije bio sretniji od mene kada sam vidio da ljudi stvarno preko torrenta i raznih drugih p2p servisa dijele razna naša bootleg izdanja te albume koje smo zajednički snimili. U ovim trenucima iskreno mogu reći da mi je stvarno bilo zadovoljstvo i čast staviti svoje bas i vokalne dionice na prva 2 izdanja.

Hvala ti na tome što sam te poznavao i što si mi bio jedan od bližih frendova u jednoj fazi života. Hvala na osvješćivanju mnogih generacija klinaca koji su uz tvoje stihove pronašli neke svoje izgubljene ideale.

Tvojim odlaskom Mikrofonija definitivno odlazi u legendu koje će se svi sjećati.“

REST IN PEACE!

(Blog, 2009)

Osim Perčinića, Tuni će iskazati čast i poštovanje brojni kolege glazbenici, organizirajući mu u spomen memorijalne koncerte. Sam naziv događaja nosi prikladno ime „*Svoga tijela gospodar*“, a do 25. rujna 2017. godine održano je devet memorijalnih koncerata u sjećanje na Krajinovića. Osim što će gigovi „*Svoga tijela gospodar*“ postati nezaobilazno

punkhodočašće svakom *punkeru*, bendovima će postati nepriznato *punk* priznanje njihove kvalitete i prihvaćenosti među publikom. Atheist Rap, Fakofbolan, Motus, Kriva Istina, ŠTBK, Frekvencija, Mašinko, Potpuno Sami (tribute benda koji je oformljen od bivših članova Mikrofonije), Pasi, Debeli Precjednik, Pi**e vrište, Shin i Dolibasija samo su neki od bendova koji su uveličali svojim nastupom i prisustvom sad već tradicionalni gig „Svoga tijela gospodar“.

Osim memorijala, Tuna i „Mikrofonija“ ostat će zabilježeni i u pjesmama zagrebačkih bendova „Mašinko“ i „Šank?!“. „Mašinko“ sa svojom pjesmom *041* koja je izdana na *split* albumu zajedno s osječkim „Debelim precjednikom“. Srđan Srky Grbić, basist „mašinka“, potpisuje tekst pjesme *041* koja govori o nekom „starom“ Zagrebu, poznanstvima te se prisjeća Tune stihovima:

(...)

*Sanjao sam Tunu prekjučer
Pjesme, sve te stare zablude
Gdje smo plesali sa vinom
Onda spajali se s tminom
Onda pjevali pod satom uvečer
Gdje smo nekad bili skupa
Sad je samo prazna klupa
I svira neka čudna muzika*

(...)

(Mašinko, 2016)

Kako je već spomenuto zagrebački „Šank?!“ također odaje počast svom „suborcu“ s pjesmom „Vjerojatno ne znaš“ koja je izdana 2013. godine na albumu *Treća runda*.

*Na mokroj ulici ostavljam tragove
svakim korakom sve više gubim se
usne osmijeh nisu dugo vidjele
a vječni dječak u meni umire*

*Ref : Da li znaš kako boli me što više nema te?
 Da li znaš kako boli to kad sam si ostao?
 i da li znaš kako boli me kad nisi kraj mene?
 Da li znaš kako boli to?*

*Živim sam sa svojim sjećanjem
 kroz njih vječno tebi vraćam se
 čak se i usna blago nasmije
 al' me opet mrak pojede...*

(Šank?! , 2013)

7.4. Pasi

Pulski Pasi treći su bend koji ćemo navesti kao primjer odavanja počasti Antunu Krajinoviću. Album *Reci mi da li te boli* izdan 2011. godine sačinjen je od dvanaest pjesama, a preostale dvije potpisuje baš Tuna (*Odavno i Istina*). Međutim zbog stjecaja okolnosti dolazi do promjene teksta u pjesmi *Odavno*.

*Odavno vise ne osjećam strah,
 kako ću živjeti, sto ću govoriti
 radim sto želim i briga me baš
 sto će mi reci svi, sto će govoriti
 Svakoga dana optužuju me
 ljudi pokvareni, lažni i dvolični
 neće me nikada poraziti
 neću se slomiti, nikad njima predati*

Ref.

Zato jer znam da neki ljudi će uvijek bit tu

*kada potone i sruši se sve
kada se nađem na samome dnu
zato hvala ti, hvala za sve
Odavno više ne osjećam bol
od raznih prevara, laži i obmana
stavi već jednom sve karte na stol
molim te, reci mi onda sto misliš ti*

Ref. 4x

Hvala ti, Tuna, za sve!

(Pasi, 2011)

Pogrešno je tumačenje da su Pasi izmijenili i obradili pjesmu u potpunosti, dodan je samo drugi refren u pjesmi koji glasi „Hvala ti, Tuna, za sve!“ čije značenje nije potrebno dodatno objašnjavati.

Ne može se sa sigurnošću reći kada su Pasi točno zasnovani jer ni sami članovi benda ne mogu sa sigurnošću reći koji je to točan datum. O samom osnutku benda saznajemo s njihovih službenih stranica. „Pasi su osnovani 19. ili 21., nisam siguran koji je točno datum, u ožujku 1996. godine na Vežici u Rijeci. Bend su osnovali Mitar (bas) i Cola (gitara) sa Splićom kao pjevačem i Puškom na bubnjevima i u toj postavi odsvirali jedan koncert. Bend su nazvali Pasi jer su htjeli nešto da je gramatički netočno pa odatle to A u Psi“ navodi Daniel Garcia (drugi i posljednji bubnjar Pasa) (bend98, 2011).

Bend je prošao kroz razne nedaće kakve snalaze i ostale *punk* bendove te je tako postao jedan od najmnogoljudnijih bendova barem što se tiče mijenjanja postave sastava. Naime kroz Pase je prošlo više od dvadeset glazbenika, a zadnja postava benda nije imala ni jednog originalnog člana Pasa.

Pasi se opraštaju od publike dvadeset godina nakon osnutka benda, točnije 1.travnja 2016. godine iako su mahom svi obožavatelji najavu koncerta shvatili kao prvoaprilsku šalu, istina je bila bolnija od same najave. Za portal *Fiuman* Dodo je i sam izjavio „Neki su mislili da je oproštajni koncert Pasa prvoaprilaska šala“, ali vokal i tekstopisac benda Dodo objasnio je kako to nije slučaj. “Nismo više band jer se ne družimo više i ne kužimo svijet skupa, a za glazbu je bitno da se svijet skuži.” Jednostavno nema vremena, navodi Dodo, jer su se

članovi rasuli po svijetu. Jedan je na brodu, dvojica su u drugim bendovima dok se jedan posvetio obiteljskom životu“(Fiuman, 2016). Posljednji koncert održan je u riječkom Pogonu kulture (bivša Stereo dvorana), a sam koncert je doslovno rasprodan te ga je ispunilo više od 600 *punkera*.

Osim svojih kritičkih tekstova usmjerenih na postojeće društvo i na tadašnji politički režim utjecat će i na druge bendove te će im Mašinko „maznuti“ stih te ih veličati u svojim pjesmama kao što je to slučaj u pjesmi *Gotova stvar* koja je u originalu zapravo obrada od već ranije spomenute „Mikrofonije“.

(...)

Stvarno nije naša greška

Što nam je sudbina teška

Da bi pjesma bila klasa

Maznuli smo stih od Pasa

(...)

(Mašinko, 2014)

Međusobni utjecaj među bendovima je nedvojben kao što možemo zaključiti iz relacije bendova „KUD Idijoti“ – „Mikrofonija“ – „Mašinko“ – „Šank?!“ – „Pasi“. Navedeni bendovi utjecati će i na druge nespomenute bendove koji još nisu završili svoju karijeru. Važno je napomenuti kako su „Šank?!“ i „Mašinko“ još uvijek aktivni te iz tog razloga nećemo pobliže analizirati njihov doprinos *punk* počastima.

8. OKUPLJALIŠTA

Pripadnici različitih kultura okupljaju se na različitim lokacijama pa tako i *punker*i. Uobičajena okupljališta poput trgova i parkova nisu od bitnog značaja za spomenutu kontrakulturu. Kao najvažnija okupljališta možemo navesti festivale koji privlače mase iz širih krajeva republike te skvotove. Skvotovi kao nepomična mjesta, to jest, građevine koje su uglavnom zaposjednute bez dozvole, a ponekad i znanja vlasnika postaju jednim od žarišnih mjesta važnih za pripadnike alternativnih kultura. Najčešće se okupiraju zapušteni prostori, koji su u javnom vlasništvu ili čija je vlasnička situacija nejasna, nerijetko se zauzimaju prostori koji su u vlasništvu RH, a da RH nema nikakva saznanja da su u posjedu države i da u njoj prebivaju i obitavaju pojedinci koji na to ne polažu pravo. Skvotiranje možemo definirati i kao bespravno useljenje u neku stambenu jedinicu ili sličnu građevinu. Poznati su slučajevi u Europi, a i šire gdje razvijene države skvotirane prostore jednostavno dodijele „okupatorima“ u zamjenu za održavanje dodijeljenog prostora. Kod nas to nije uobičajena praksa te se nerijetko vode „bitke s vjetrenjačama“ između zakonodavaca i skvotera, iako je njihov cilj da napušteni prostor pretvore u svojevrstan društveni centar. Na našim prostorima ne postoje prostori za koje s potpunom sigurnošću možemo reći da su skvotovi, a ono što je najbliže skvotu su vojarna Karlo Rojc u Puli, koja postaje Društveni centar Karlo Rojc u Puli i AKC Medika u Zagrebu, dok u ostalim gradovima ne postoje. Činjenicu da skvotovi u ostalim gradovima ne postoje, poglavito je zbog represivnih odluka državnih organa koji su osigurale prestanak širenja skvotova, osim u navedenim gradovima u kojima su opstali i dan danas.

Privremene lokacije pankerskih okupljališta uglavnom su festivali, najčešće u neprofitabilnoj varijanti, a jedini profitabilni cilj je svesti troškove na „pozitivnu“ nulu. Zbog kapitalizma, državnih nameta i suludih zakona rijetko koji festival doživi uspjeh. Na žalost možemo navesti samo nekoliko uspješnih festivala na našim područjima. Monteparadiso najdugovječniji je festival u RH, a svoju povijest piše još od davne 1992. godine. ,a do 2017. godine održano ih je 25. Festival osim za najpostojanijeg slovi i kao simbol borbe protiv: fašizma, rasizma, seksizma, homofobije, ksenofobije i komercijalizacije kulture.

8.1. Festival Monteparadiso

Monteparadiso festival je najdugovječniji hardcore *punk*²² festival u Hrvatskoj, koji je u Pulu doveo središte europskih subkulturnih događaja. Nosi talijanski naziv pulskog kvarta, dok je hrvatski naziv Vidikovac, a održava se u dvorištu društvenog centra „Karlo Rojc“.

Prvi povijesni koncert na Monteparadisu održao se 14. kolovoza 1992. godine u napuštenoj austrougarskoj tvrđavi Fort Casoni Vecchi koju su očistili članovi budućeg Monteparadiso kolektiva. Nastupili su „Business World“, „Dust, Gripple“, „Kriza“, „Frontalni udar“ i „Non-stop“.

8.1.1. Popis sastava od 1993. do 2017. godine

Monteparadiso festival se od 1993. do 2000. godine održavao na Fort Casoni Vecchi. 06. i 07. kolovoza održao se prvi festival 1993. godine na kojemu su nastupali: Enklava (Pula), „Fojbon“ (PU), „Proletarija“ (LJ), „Delirium tremens“ (Kutina), „Apatridi“ (Požega), „Backstage“ (PU), „Antitude“ (PŽ), „Megabitch“ (PU), „Nula“ (Šibenik), „Frontalni udar“ (PU), „LB Radnički“ (PU), „G.M. Experience“ (Pazin). Zatim slijedi 1994. godina, to je bila „kobna“ godina za sve obožavatelje festivala Monteparadiso, jer tada festival nije bio održan. Zato što je Hrvatska vojska tvrđavu ustupila gradu Puli, što organizatori nisu znali pa nisu mogli na vrijeme dobiti dozvolu za javno događanje. Na trećem festivalu, 1995. godine nastupili su „Korova Milkbar“ (Italija), „Debeli Precjednik“ (Hrvatska), „Dark Busters“ (PU), „Wasserdicht“ (Slovenija), „F.O.B.“ (PU), „Apatridi“ (HR), „Crunch“ (IT), „Frontalni Udar“ (PU), „B.Z.R.“ (HR), „Stratus“ (HR), „Nula“ (HR), „D.B.N.“ (HR) i još poneki gosti. Slijedeće godine, 26. i 27. srpnja u Puli nastupali su: „Fakofbolan“ (PU), „Frontalni udar“ (PU), „Anti Todor i talenti“ (PU), „Radikalna Promjena“ (ZG), „Produkt“ (SI), „Dishonest“ (Split), „Odpisani“ (SI), „Scuffy dogs“ (SI), „D.D.I.“ (IT), „Cunt“ (IT), te ostali gosti. Vrlo je važno napomenuti da se iz godine u godinu organizacija festivala znatno poboljšavala, te je bilo sve više i više sastava, pa tako 1997. godine festival traje četiri maratonska dana *hardcorepunka*, od četvrtka 31. srpnja, do nedjelje 3. kolovoza. U Četvrtak i nedjelju festival se održao u tadašnjem *rock* klubu Uljanik, a petak i subotu na tvrđavi Casoni Vecchi na Vidikovcu. Na festivalu su te godine nastupili sljedeći sastavi: „Bad Justice“ (PU), „Bez Panike“ (Čakovec), „Spiridon Mekas Crust“ (PU), DHB (Zagreb), „Alergija“ (Zadar),

²²Hardcore punk - sljedbenici izvornih načela punka u osamdesetim su radikalizirali izraz i skovali novi hibrid – hardcore punk.

„Kritična točka“ (PU), „Antifrik“ (ZG), „Pizda Materna“ (Kopar - Slovenija), „Proletariat“ (Ljubljana - Slovenia), „Krvavi mandat“ (ZG), „Blef“ (ZG), „K-15“ (PU), „Core War“ (ČK), „Fakofbolan“ (PU), „Desinence Mortification“ (PU), „Anti-Otpad“ (PU), „Scuffy Dogs“ (Nova Gorica - Slovenija), „Nula“ (ŠI) i „Deafness By Noise“ (Samobor). Moguće je da je bilo još sastava, no to se izgubilo u bespućima povijesti. Na šestom festivalu od 30. srpnja do 02. kolovoza 1998. nastupili su: „Arturo“ (IT), „Motus“ (HR), „Cripple Bastards“ (IT), „Nitkovi“ (Bosna i Hercegovina), „Brain Blockade“ (Njemačka), „Brigade O.D.“ (MK), „Tank Warning Net“ (Makedonija), „Trn U Oku“ (HR), „Pravny Smer“ (SL), „Kolaps“ (HR), „This Side Up“ (IT), „Poruka U Prazno“ (HR), „S.M.C.“ (HR). Petak (6. kolovoza) i subotu (7. kolovoza) 1999. godine nastupili su: „Fizička nesposobnost“ (HR), „Deep Cunt“ (HR), „Scroupaletu“ (SI), „Agresija“ (HR), „Inerdzia“ (IT), „Sirup za iskasljevanje“ (SI), „Klasse krimminale“ (IT), „De Crew“ (IT), „Pasmaters“ (HR), „Skew Whyff“ (BE), „Schizoid wiklers“ (HR), „Fnc diverzant“ (HR), „Elvis Jackson“ (SI), „Doomsday“ (SLO), „Murder disco“ (DE). Te petak (4. kolovoza) i subotu (5. kolovoza) 2000. godine, nastupili su: „Rudi Mentali“ (I), „EMS“ (AT), „PCP“ (Nizozemska), „Scuffy Dogs“ (SL), „Elvis Jackson“ (SL), „Higher Justice“ (ZG), „AK 47“ (ZG), „Nula“ (ŠI), „Overflow“ (Koprivnica), „Deafness By Noise“ (Samobor), „Fakofbolan“ (PU), „Anti-Otpad“ (PU), „Pulski Gosti, Antitodor“ (PU). Zatim se od 2001. godine održavanje festivala odvijalo u Društvenom centru, Karlo Rojc u Puli. Na devetom festivalu 2001. godine u petak (3. kolovoza) i subotu (4. kolovoza) nastupili su: „Aberka-Dub-R“, „Analena“, „Razlog za“, „Monkey Punk“, „Human Error“, „Tutta forza“, „Vegethaiballs“, „Feccia rossa“, „Frontalni udar“, „Bolesno grinje“ i „Deratizator“. Na desetom festivalu 2002. godine nastupili su: „[sub][hum][ans]“ (Ujedinjeno kraljevstvo), „Citizen fish“ (UK), „Restarts“ (UK), „Skruigners“ (IT), „Motus“ (HR), „Fakofbolan“ (HR), „Los fastidios“ (IT), „Fleas and lice“ (NL), „Scuffy dogs“ (SI), „Murder disco X“ (DE), „Pasmaters“ (HR), „Zmanjana Dica“ (HR). 01. i 02. kolovoza 2003. godine, nastupali su: „Very Expensive Porno Movie“ (HR), „Pasmaters“ (HR), „The 4 Sivits“ (DE), „Center za dehumanizaciju“ (SL), „Klasse Kriminale“ (IT), „Argies“ (Argentina), „Reich und Schone“ (DE), „Deafness By Noise“ (HR), „Fregatura“ (SL), „Titosbojs“ (HR). Na dvanaestom festivalu održanom 2004. godine u društvenom centru Karlo Rojc u Puli, nastupali su slijedeći sastavi - četvrtak, 05. kolovoza: „Reanimacija“ (PU), „DJ & the Nikolovsky klan“ (PU), „Crasso de Odi“ (ZD), „Ska fuckers“ (Fažana), „Dizaster“ (ŠI), „Vox populi“ (Beograd). Zatim, petak, 06. kolovoza: „Four flying dicks“ (IT), „AK47“ (ZG), „Derkov Bois“ (Mađarska), „Rauschangriff“ (DE), „Loš primjer“ (PŽ), „Žmanjana dica“ (Pula), te u konačnici, u subotu, 07. kolovoza nastupali su: „Extinction of Mankind“ (UK.), „Murder

Disco X“ (DE), „Raw Power“ (IT), „Eus Arse (IT)“, „Fuckingham Palace“ (IT), „I Figli di Bruno Atomico“ (PU). Petak, 05. kolovoza 2005. godine, nastupali su: „Malo Morgen“ (SL), „Homo homini lupus“ (HR), „Protest Mozga“ (HR), „Not sorry“ (DE), „Barrakuda“ (HR), dok su subotu 06. kolovoza 2005. godine obilježili nastupi „Screaming Vagina“ (HR), „Carl Hunter“ (HR), „Threat of Riot“ (I), Pasi (HR), „Speichelbroiss“ (DE), „Czosnek“ (Poljska). Kao i svake godine do sada, pa tako i 2006. godine, veličanstveni prvi vikend u osmom mjesecu obilježili su nastupi raznih izvođača kao što su: „Vomit for Breakfast“ (Francuska), „Zlotvori“ (HR), „Pavilionul 32“ (Rovinj), „Abnormal“ (HR), „Maltschicks Molodoi“ (Austrija), „Wiens No.1“ (AT), „Motus“ (HR), „Mercenary Cockroach“ (HR), „Tango Underground“ (Mađarska). Petak 03. kolovoza 2007. i subota 04. kolovoza 2007. godine festival su obilježili svojim nastupom: Vrisak generacije (Novi Sad), „Tabularasa“ (*Hardcore*, Italy), „Barrakuda“ (*Raw Punk Rock*, Pula CROATIA), „Senata Fox“ (HC, Zagreb, Croatia), „Titos boys“ (*Punk Rock*, Istra Croatia), te „Conflict“ (*anarcho-punk* UK), „Argies“ (*Combat Punk*, Argentina), „Man made filth“ (NL), „Bolesno grinje“ (*Grind Core*, Pula Croatia), „Deafness By Noise“ (HC, Samobor, Croatia), „Final approach“. Već svima poznato mjesto održavanja festivala se nastavlja i 2008. godine, s nizom raznih izvođača, kao što su: „Hijos Del Pueblo“ (Hrvatska), „O.S.D.S.“ (Italija), „Crasso De Odio“ (HR), „Cobra Jim“ (DE), „WORCKERS Oi!“ (Španjolska), „Baka Yaro“ (SI), „Frekvencija“ (HR), „The Welcomin' Committe In Flames“ (Hrvatska/Japan), „Pasmaters“ (Hrvatska), „Sotatila“ (Austrija/ Finska), „La Fraction“ (Francuska), „Pisschrist“ (Australija). Zatim, 2009. godine nastupaju: „Dj & The Wootchyak“ (HR) , „Nakot“ (Srbija), „Murder Disco X“ (DE), „Rattus“ (FI), „Avskum“ (SE), „Mikrofonija“ (HR), „Reanimacija“ (HR), „Anaeroba“ (SI), „Eu's Arse“ (IT), „Vitamin X“ (NL), „Nabat“ (IT), „Bud Spencer“ (HR). Također, 2010. godine se festival nastavlja, te se odvija tri dana, te u ta tri dana, također imamo niz izvođača koji su nastupali: „Brivido“ (HR), „S.M.C.“ (HR), „Socijalna Služba“ (HR), „One Step Away“ (HR), „Social Chaos“ (BR), „Unutrašnja Emigracija“ (BH), „F.O.B.“ (HR), „Declaration“ (HR), „Corrosive“ (DE), „Debeli Precjednik“ (HR), „Visions Of War“ (Belgija), „Scuffy Dogs“ (SI), „Minkions“ (IT), „Children Of Tehnology“ (IT), „Citizen Patrol“ (NL), „Nula“ (HR), „Uncurbed“ (SE), „Brat Pack“ (NL). 2011., 2012. i 2013. godine Monteparadiso se održao na istom mjestu, u istom razdoblju, s nizom izvođača koji su nastupili u kolovozu u Puli. Izvođači su: „Rabbia E Disperazione“ (HR), „Dishumanity“ (RS), „Motherpig“ (BH), „Nonsense“ (HR), „Trashcat“ (UK), „Warfare“ (IT), „E.N.D.“ (HR), „Brickheads“ (RS), „In-Sane“ (SLO), „Bayonets“ (RS), „Impact“ (IT), „Skitsystem“ (SE) – 2011. godina, zatim „Nulla Osta“ (HR), „Corrosive“ (DE), „Kurwa Aparata“ (AT), „Murder Disco X“ (DE), „Argies“ (AR), „See You In Hell“

(CZ), „Hard Skin“ (UK), „Green Moon Sparks“ (IT), „Sentence“ (HR), „AK 47“ (HR), „Bolesno Grinje“ (HR), „Deafness By Noise“ (HR), „Spermbirds“ (DE), „Fakofbolan“ (HR), „Because The Bean“ (IT), „Aktivna Propaganda“ (SI), „Dislike“ (HR), „Burial“ (D), „Antisect“ (UK), „Inner Terrestrials“ (UK) – 2012. godina, te u konačnici 2013. godine su nastupali: „Scheisse Minnelli“ (DE), „Nihilizm“ (PL), „Iskra“ (CA), „Black Gust“ (HR), „Antares“ (IT), „Agent Attitude“ (SE), „Mob 47“ (SE), „Restarts“ (UK), „Danny Trejo“ (IT), „Daša Fon Fl'aša“ (SK), „My Man Mike“ (KR), „Reflections Of Internal Rain“ (RS), „Stregesti“ (PL). 2014. godinu obilježili su: „Culti del Cargo“, „Ponor“, „Sick Crap“, „Motus“, „Deer In The Headlights“, „Aggregation“, „Barney Gumble“, „Concrete Worms“, „Unfixed“, „Meinhof“, „XAXAXA“, „Chaos UK“. Slijedeća godina, odnosno 2015. je također imala niz izvođača: „P.R.S.O!“ (RS), „Shin“ (HR), „Culto Del Cargo“ (IT), „Call The Cops“ (IT), „M.D.C.“ (US), „Los Fastidios“ (IT), „Left For Dead“ (UK), „Wolfbrigade“ (SE), „Diesel Breath“ (NL), „Siberian Meat Grinder“ (Rusija), „Zaprta Oddelek“ (SI), „Deer In The Headlights“ (BH). Zatim, u 2016. godini također imamo niz izvođača, kao što su: „Ämbonker“ (DE), „Nitro Injekzia“ (DE), „Gužva u Bajt“ (SI), „Ewig Frost“ (AT), „Bosonogo Djetinjstvo“ (HR), „Pasmaters“ (HR), „FUK“ (UK), „Red Tape“ (HR), „Slander“ (IT), „Đornata“ (SLO), „Link“ (BE), „Extreme Smoke 57“ (SI), „Extinction of Mankind“ (UK), „RØST“ (AT), „Overcharge“ (IT), „Lazarath“ (RS), „Proces“ (RS), „Pizda Materna“ (SI), „Malignant SS“ (SE). I u konačnici 2017. godina: „Sick Crap“ (HR), „Antidotum“ (PL), „The Mild“ (IT), „3deutige Aussage“ (AT), „Stalag 13“ (US), „Know“ (US), „Vasko Atanasoski“ (MK), „Pestarzt“ (SB), Open „Wounds“ (NL), „Obscene Reveng“e (IT), „Absorber“ (AT), „Breakout“ (FR), „Vitamin X“ (NL), „Fonija“ (MK), „Herida Profunda“ (PL/UK), „Choix“ (RUS), „Beton“ (SK), „A New Scar“ (IT), „DOOM“ (UK), „Oi Polloi“ (UK).

Također, je vrlo važno napomenuti da je u tvrđavi Casoni Vecchi na pulskom Vidikovcu, službeno i prigodno najavljeno je 15. po redu izdanje Monteparadiso HC festivala, te su prigodnim domjenkom i feštom pulski *punker*i otkrili spomen – ploču posvećenu prvom izdanju navedenog festivala, a na ploči stoji: „Na ovoj tvrđavi 14.08.1992. održan je prvi Monteparadiso HC – *punk* festival. Povodom 15 godina ploču postavljaju vjerni članovi. Monteparadiso Pulapunk 01.08.2007.“

8.2. Ostali festivali

Osim Istre i Slavonija je dala svoj doprinos kontrakulturi organizirajući S.A.W.A. (Sick as we are) festival koji je od 2008.-2017. godine ugostio 93 različita benda s četiri različita kontinenta. Županijska S.A.W.A. je u potpunosti besplatna za sve posjetioce te slovi kao naj friendly festival na našim prostorima.

Dalmatinski doprinos *punk* festivalima mogli smo pronaći na Martinskoj fešti koja se 15 godina održavala u Šibeniku, a kroz nju je prošlo oko 120 različitih bendova iz 17 svjetskih zemalja. Kako i zbog čega je Martinska ugašena te što je ona značila možemo doznati iz otvorenog pisma koje su objavili organizatori.

Najdraži naši, došao je kraj. Martinske fešte više neće biti, šta radi osobnih obaveza (manjim dijelom), šta radi nepremostivih birokratskih prepreka (većim djelom) teška srca odlučili smo da završimo to poglavlje života. Iza nas je 15 godina najvećeg kaosa i najveće strasti koje smo van mogli priuštiti makar ta dva dana u godini i želimo da van Martinska fešta ostane u takvom sjećanju. Brutalna muzika i još brutalnija zabava. Ne vidimo smisla u fiskaliziranju šankova, mijenjanju lokacije, plaćanju ZAMP-a, vađenju radnih dozvola bendovima koji dolaze za minimalne putne troškove, naplaćivanju kampa, lizanju sistemskih šupaka ili na bilo koji način stavljanja Martinske fešte u isti koš sa hrpom ostalih lokalnih ili internacionalnih festivala i manifestacija....Fala svima koji su bili vjerni gosti, fala svima koji su na neki način bili uključeni u feštu i surađivali sa nama. Fala svima koji su napravili dicu tamo, koji su dobili ili dali otkaze radi nje, iskrcavali se sa brodova, bižali iz vojske, kretali u petak popodne iz Poljske da bi došli bar u subotu na feštu, došli iz Koreje, ostajali po dva tjedna nakon pomagati, smijali se sa nama, plakali sa nama. (Šibenik, 2015)

Iz otvorenog pisma jasno nam je s kakvom se problematikom susreću organizatori i jasno možemo zaključiti kako *punk* festivali nisu prepoznati od strane vladajućih. *Punk* festivali nisu profitabilni i služe isključivo za širenje ideje i druženje istomišljenika iako su dobrodošli svi osim onih koji propagiraju mržnju.

9. ZAKLJUČAK

Punk je kao kontrakultura u Hrvatskoj ostavio traga, odupirući se tradicionalnoj kulturi. Predratno, ratno i poslijeratno stanje, nedostatak političke transparentnosti, opći strah i nezadovoljstvo uzroci su revolucija kroz ljudsku povijest, a početkom 90-ih pankerska revolucija pokušala je prodrmati javnost skrećući pozornost na sebe emotivnim nastupima, kad su u pitanju izvođači, i na osebujan stil, kada su u pitanju obožavatelji. Glazba općenito je oduvijek bila emotivni katalizator koji omogućuje stvaranje poruke. Koliko god to bilo teško za iščitati, punk u svojoj suštini nosio je poruku prijeko potrebne promjene u sociopolitičkom smislu. Nažalost kod brojnih ljudi izazivao je točno suprotan učinak, stigmatizirajući se kao isključivo nasilan pokret. Bendovi poput „Mikrofonije“, „KUD idijota“ i nezaboravne individue poput Ivica Čuljka javno su oštro, na svoj pankerski način, govorili protiv ekonomske nejednakosti i sebičnosti hrvatske političke scene. Oformljeni i periodično održavani razni festivali, koncerti i slična okupljanja, sva na temu *punka*, jednog od javno najomraženijih pokreta diljem svijeta, uspjeli su održati njegov utjecaj i u Hrvatskoj.

Ipak, mora se primijetiti da je *punkevoluirao* više u glazbenom smislu, stvarajući brojne podvrste. Tako da danas imamo *Glam punk*, *Garage punk*, *Christian punk*, *Horror punk*, *Oi!*, *Peace punk*, *Punk patheticque* i niz drugih žanrova od kojih svaki donosi ponešto u bogati *punk* svijet. Osim što su hrvatski *punker*i pokrenuli trenutno najdugovječniji glazbeni festival *Monteparadiso*, u RH pokreću i razne fanzine te se tako bave i novinarstvom. Kako je naglašeno u radu, u devedesetim godinama dvadesetoga stoljeća izašao je pozamašan broj fanzina, oko njih osamdesetak iz čega možemo zaključiti da kreativnosti nije nedostajalo kada se u vremenu bez interneta pisalo o raznim događajima vezanih za navedenu kontrakulturu, te se prenosilo i ono što su tadašnje tiskovine pokušale zataškavati i sakriti od javnosti. Iako se *punk* u svojim načelima protivi idolatriji lika i djela pojedinca, u Republici Hrvatskoj se događa isto što i na svjetskoj glazbenoj sceni te se tako štuje lik i djelo pokojnog Ivica Čuljka, jedan će pak pojedinac dobiti svoje stube, mural te samu ulicu u Puli, a riječ je o Branku Črncu pjevaču *punk* grupe „KUD Idijoti“. Prerano preminulom Antunu Krajnoviću Tuni pjevaču *punk* grupe „Mikrofonija“ održavati će se memorijalni koncerti koji će se pretvoriti u *punk* hodočašća. Pankersko idolopoklonstvo jače je od ljubitelja bilo kojeg glazbenog žanra, kulturna mjesta, groblja, memorijalne koncerte te navedene lokacije u Puli obilaze brojni strani, a i domaći turisti te tako doprinose i hrvatskome turizmu i široj zajednici. Stoga nije daleko od istine tvrdnja da punk nikada i nije „umro“ već se mutirajući usitnio, razgranao i transformirao.

10. LITERATURA

1. Bartoš, M. (2016) *Vladimir "Adolf" Soldo (Pogreb X): Nismo ni mi bili normalni skroz, ali je Satan to ludilo totalno donio*<http://www.mixeta.net/2016/02/13/vladimir-adolf-soldo-pogreb-x-nismo-ni-mi-bili-normalni-skroz-ali-je-satan-to-ludilo-totalno-donio/> (datum posjeta 11. 8. 2018. godine)
2. Black J.; Gregory H.; Basire A. (2006) *ROCK & POP KRONOLOGIJA, Kako je glazba mjenjala svijet*, Rijeka, NAKLADA ULIKS.
3. Časar, D. (2014) *in memoriam: Ivica Čuljak (Satan Panonski)*
4. Gall Z. (2011) *Pojmovnik popularne glazbe*, Zagreb, Naklada LJEVAK.
5. Garcia, D. *O bendu* http://bend98.com/wp/?page_id=2(23. 9. 2018.)
6. Glišić I. (1995), *Čizme slobode*, M.O.D.
7. H.M. 2016. *Krvava Noć vještica 1995.: Zašto je policija u Samoboru pokušala ubiti punk?*. <https://www.index.hr/magazin/clanak/krvava-noc-vjestica-1995-zasto-je-policija-u-samoboru-pokusala-ubiti-hrvatski-punk/929363.aspx> (22. 9. 2018.)
<https://www.mixeta.net/2014/01/28/in-memoriam-ivica-culjak-satan-panonski/>(11.8. 2018.)
8. Mikrofonija, 2005. "*Nešto o bendu*"
<https://blog.dnevnik.hr/mikrofonija/2005/06/298588/nestoobendu.html?page=blog&id=298588&subpage=0&subdomain=mikrofonija> (25. 09. 2018.)
9. Mirković, I. (2004) *Sretno dijete. Zaprešić.*
10. N.N.2016. *Pasi – oproštajka sa stilom*<http://www.fiuman.hr/pasi-oprostajka-sa-stilom/>(25. 09. 2018.)
11. Novak B. (2005)*Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću*. Zagreb.
12. Perasović, B. (2001) *Urbana plemena*, Zagreb, Hrvatska sveučilišna naklada.
13. Perčinić, Mario, (2009) *R.I.P. TUNA*<https://blog.dnevnik.hr/parapunx/2009/08/1626631607/rip-tuna.html?page=blog&id=1626631607&subpage=0&subdomain=parapunx>(25. 09. 2018.)
14. Podrug, M.(2015) *Dvadeset godina od policijskog nasilja u Samoboru: Noć kad je punk dobio po bubrezima*<http://tris.com.hr/2015/10/dvadeset-godina-od-policijskog-nasilja-u-samoboru-noc-kad-je-punk-dobio-po-bubrezima/>(25. 09. 2018.)

15. Podrug, M. (2015) *Nove reakcije na 'samoborski slučaj': 'Policija je lagala, nitko ih nije napao!'* <https://www.ravnododna.com/nove-reakcije-na-samoborski-slucaj-policija-je-lagala-nitko-ih-nije-napao/> (21. 09. 2018.)
16. Povrzanović M., (1985) *Punk pod Slovenci* (zbornik), Ljubljana, Knjižnica revolucionarne teorije, 17. Univerzitetna konferenca ZSMS, Republiška konferenca ZSMS.
17. Radić, M. (2012) *Nema više KUD Idijota* <https://www.parentium.com/?clanak=35316> (25. 09. 2018.)
18. Strongman, P.(2007) *Pretty Vacant, POVIJEST PUNKA*, Zagreb: Naklada Ljevak.